

"Det sætter spor resten af livet"

17 børn og unge fortæller om magtanvendelser

Indholdsfortegnelse

1	Hovedkonklusioner	s. 5
2	Sådan ser og forstår børnene og de unge magtanvendelser	s. 10
3	Før, under og efter: Sådan oplever børnene og de unge magtanvendelser	s. 21
4	Når magtanvendelser skal indberettes: Formalia, praksis og inddragelse af børnene og de unge	s. 32
5	Gode råd til fagfolk fra børnene og de unge	s. 45
6	Kvantitativt overblik: Magtanvendelser – hvem, hvor og hvor mange	s. 50
7	Undersøgelsestilgang	s. 61
8	Appendix	s. 67

Forord

"Det er en følelse af skuffelse. Jeg føler mig også svigtet en gang imellem"

Når et barn bliver anbragt på et børne- og ungehjem, er det ikke blot et møde med fremmede voksne og en ny hverdag, det er også et "goddag" til begrebet magtanvendelser.

Et værktøj, der giver personalet vidtgående beføjelser, og som er noget af det allermest indgribende, et barn kan opleve. Fx at blive holdt fast, få gennemset sine ting – eller at blive ført væk.

Det at opleve en magtanvendelse er naturligt forbundet med mange følelser, som citatet her også viser. Ordene kommer fra ét af 17 børn på seks børne- og ungehjem, som Rambøll på vegne af Børnerådet har talt med for at blive klogere på, hvordan børn og unge, der er anbragt på børne- og ungehjem, oplever magtanvendelser. Fælles for stort set alle de børn, vi har talt med, er, at magtanvendelser er en del af hverdagen – enten som noget, de overværer, eller noget de selv er en del af. Børnene og de unge har på den ene side en forståelse af magtanvendelser, som noget de voksne gør for at passe på dem. På den anden side opleves magtanvendelserne som ubehagelige, voldsomme og irriterende.

Hvert år registreres mere end 5000 magtanvendelser på børne- og ungehjem, hvor børn og unge er anbragt. Det til trods har ingen i nyere tid spurgt børnene selv, hvordan de oplever det, at personalet udøver magt over for dem. Derfor zoomer vi i Børnerådet i denne rapport ind på børnenes oplevelser – samtidig med at vi dykker ned i statistikken og juraen bag.

På baggrund heraf kommer vi med fire konkrete anbefalinger til de ansvarlige politikere – og til de gode fagfolk, der hver dag arbejder med anbragte børn og unge.

De går på **at stille krav til praksis om at nedbringe antallet af magtanvendelser**, og **at stille**

større krav til at sikre en skånsom håndtering af magtanvendelser. De handler også om **at sørge for systematisk monitorering af magtanvendelser** og **at styrke børnenes inddragelse og kendskab til deres rettigheder**

Pædagogisk personale på børne- og ungehjem er særligt forpligtede til at være opmærksomme på det store ansvar og den magt, de besidder som voksne. Ingen voksne på steder, hvor børn er anbragt, går på arbejde med et stort ønske om at foretage magtanvendelser, men det at kunne undgå og håndtere voldsomme episoder er ikke en medfødt evne. Det ulige magtforhold stiller derimod krav om helt særlige kompetencer og værktøjer til at forebygge og nedtrappe konflikter, lave skånsomme indgreb og at følge op og reparere. Så barnet ved, at her er voksne, som vil dem og den gode dialog. Magtanvendelser er i nogle sammenhænge nødvendige og et udtryk for omsorg, men det er afgørende, at de udføres på en måde, som understøtter – eller i det mindste ikke modarbejder – at anbragte børn og unge opbygger trygge og tillidsfulde relationer til mennesker omkring sig.

Derfor skal vi selvfølgelig sikre, at fagfolkene derude har både tid og ressourcer til at sikre og vedligeholde den gode pædagogiske praksis. Og at vi har et solidt sikkerhedsnet, i form af et stærkt socialtilsyn, der kan spotte og sætte ind, når tingene ikke er, som de skal være. Den kvalitet og sikkerhed har børnene ret til – foruden at blive inddraget og oplyst om deres rettigheder.

Vi håber, at både politikere og fagfolk derude, vil læse børnenes beretninger og Børnerådets anbefalinger og tage dem med i det videre arbejde – både i relationen med det enkelte barn på det enkelte børne- og ungehjem og i folketingsalen.

/Bente Boserup

Bente Boserup, forperson for Børnerådet

Baggrund og formål med undersøgelsen

Baggrund

Magtanvendelser er et af de mest indgribende tiltag, man kan foretage overfor et barn eller ung person. Det fremgår af Voksenansvarsloven*, at magtanvendelser kun bør benyttes undtagelsesvist, hvor øvrige forebyggende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige og aldrig kan erstatte omsorg og socialpædagogisk indsats. Der er således også ifølge Voksenansvarsloven klart definerede regler for, hvornår magt kan anvendes. Der ses jævnligt eksempler på anbringelsessteder, som anvender magtanvendelser i større omfang. Eksempler, hvor anbragte børn og unge ikke oplever, at deres rettigheder overholdes, og hvor magtanvendelserne opleves urimelige og uhensigtsmæssige.

Der findes flere fag- og professionsbaserede undersøgelser, der beskæftiger sig med magtanvendelser. Der findes imidlertid ikke nyere undersøgelser, der belyser omfanget af brug af magtanvendelser, eller undersøgelser, der ser magtanvendelser fra børnene og de unges perspektiv. Børnene og de unges stemme i debatten om magtanvendelser er således fraværende.

Giv de anbragte børn og unge en stemme

Børnerådet ønsker med denne undersøgelse at give de anbragte børn og unge en stemme for at synliggøre, hvordan børnene og de unge oplever det, når de voksne gør brug af magtanvendelser, og for at øge viden om, hvad der skal til for at forebygge brugen af magtanvendelser. Børnerådet ønsker, at undersøgelsen skal være børnene og de unges stemme og således formidle, hvordan børnene og de unge oplever det, når de oplever og overværer magtanvendelser. Dertil skal børnene og de unges stemmer perspektiveres ved også at belyse omfanget af magtanvendelser på nationalt plan gennem data på registrerede magtanvendelser fra de fem socialtilsyn. Rambøll Management Consulting har i samarbejde med Børnerådet således undersøgt:

1. Hvordan anbragte børn og unge oplever magtanvendelser, herunder om de oplever deres retssikkerhed udfordret.
2. Omfanget af magtanvendelser, samt praksis for rapportering af indberetning og håndtering

Magtanvendelser på børne- og ungehjem i Danmark

Magtanvendelser er en samlet betegnelse for indgreb i barnet eller den unges ret til selvbestemmelse og personlige frihed, der foretages med hjemmel i Voksenansvarsloven (se boks på næste side). Magtanvendelser er en indgriben, der anvendes, når det er nødvendigt at handle med magt overfor et barn eller ung – mod dennes vilje – for at varetage omsorgs- og tilsynspligten og med det formål at undgå, at barnet eller den unge eller andre lider væsentlig personskaade, eller hvor forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet at anvende magt. Det betyder med andre ord, at de voksne på børne- og ungehjem må anvende magtanvendelser i situationer, hvor mulighederne for at løse situationen gennem omsorg og socialpædagogisk indsats er udtømte, for at passe på det enkelte barn eller andre børn og unges behov, fysisk og psykisk,

Magtanvendelser kan foregå på forskellige måder jf. Voksenansvarsloven, kapitel 3. I kapitel 7 redegør vi for, hvordan vi har talt med de anbragte børn og unge i denne undersøgelse om magtanvendelser. I appendix 2 uddyber vi vores definitioner af magtanvendelser med afsæt i Voksenansvarsloven, kapitel 3.

Fakta om anbringelser i Danmark

Ifølge Danmarks Statistik var 12.252 børn og unge i alderen 0-18 år anbragte i 2023*. De mange børn og unge var anbragte på anbringelsessteder efter Barnets lov § 43, stk. 1**, som både kan være plejefamilier, døgninstitutioner og kost- eller efterskoler. Ud af de 12.252 børn og unge var 4.065 børn og unge i alderen 4-18 år anbragte på børne- og ungehjem, inklusive lukkede/sikrede døgninstitutioner.

Når et barn anbringes uden for hjemmet, sker det med hjemmel i Barnets lov, kapitel 5, og kan ske med og uden samtykke. En beslutning om anbringelse foretages af den kommunale myndighed i den kommune, barnet har bopæl i, hvor det konkrete anbringelsessted kan være beliggende i en anden kommune. Anbringelsessteder kan også have forskellige driftsherrer – privatejet, fondejet/selvejende, regionalt ejend eller kommunalt ejend.

* Danmarks Statistik: Statistikbanken ANBAAR15

** Voksenansvarsloven findes her: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2024/1006>

Undersøgelsens afgrænsning

Afgrænsning af undersøgelsen

Med denne undersøgelse ønsker Børnerådet at sætte fokus på de anbragte børn og unges stemmer og meninger, når det kommer til magtanvendelser og deres egne rettigheder. Her skal det bemærkes, at undersøgelsen ikke koncentrerer sig om at fastslå, hvorvidt magtanvendelserne er inden for lovgivningen. Vi har ikke anledning til at tro, at det ikke har været lovlige magtanvendelser, som børnene og de unge har oplevet

Med anbragte børn og unge henvises der i denne undersøgelse til anbragte børn og unge på børne- og ungehjem efter § 43, stk. 1 i Barnets lov, dog eksklusive børn og unge anbragt på lukkede/sikrede døgninstitutioner.

Da der ligeledes gør sig andre regler og vilkår gældende omkring børn og unge, som er anbragte i

plejefamilie, er plejefamilier ikke en del af denne undersøgelses grundlag. Dertil er undersøgelsens målgruppe afgrænset til anbragte børn og unge, der er mindst 10 år gamle, af hensyn til børnene, som skal deltage og med fokus på de komplekse oplevelser, børnene skal dele.

Rambøll har undersøgt, hvordan anbragte børn og unge oplever magtanvendelser samt omfanget af magtanvendelser i Danmark gennem dels en kvantitativ analyse på baggrund af registrerede magtanvendelser hos socialtilsynene, dels en kvalitativ undersøgelse på baggrund af casebesøg på børne- og ungehjem, hvor 17 børn og unge fra seks børne- og ungehjem har deltaget i interviews. Disse to delanalyser præsenteres på næste side og uddybes i kapitel 7.

HVAD SIGER LOVEN?

Magtanvendelser er beskrevet i Bekendtgørelse af lov om voksenansvar for anbragte børn og unge.

§ 3. Ansvar for at varetage den daglige omsorg overgår fra forældrene til plejefamilierne og personalet på anbringelsessteder efter § 43, stk. 1, i barnets lov, når et barn eller en ung anbringes uden for hjemmet. Dette ansvar indebærer bl.a., at plejefamilierne og personalet som led i varetagelsen af denne omsorg kan foretage nødvendige indgreb i barnets eller den unges selvbestemmelsesret for at sikre barnets eller den unges interesser, herunder sikre, at barnets eller den unges fysiske og psykiske behov opfyldes, og at barnet eller den unge opbygger kompetencer til at indgå i sociale relationer, trives og modtager læring.

Stk. 2. Omsorgen for et barn eller en ung skal varetages ud fra en konkret afvejning af barnets eller den unges grundlæggende rettigheder og under hensyntagen til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne samt under iagttagelse af proportionalitetsprincippet, jf. § 7.

§ 7. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten på anbringelsessteder efter § 43, stk. 1 i barnets lov må kun ske undtagelsesvis og må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk indsats.

Stk. 2. Forud for enhver form for magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal plejefamilien eller personalet afsøge alle muligheder for at opnå barnets eller den unges frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 3. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 4. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnets eller den unges personlige integritet. Der skal endvidere i magtanvendelsen eller indgrebet tages hensyn til andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulemper. Fiksering og ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.

Undersøgelsens to delanalyser

1. KVALITATIV ANALYSE AF ANBRAGTE BØRN OG UNGES OPLEVELSER AF MAGTANVENDELSER

Rambøll har på vegne af Børnerådet gennemført casebesøg på børne- og ungehjem for at interviewe anbragte børn og unge om deres oplevelser med magtanvendelser. Oplevelser, hvor børnene og de unge selv har oplevet en magtanvendelse eller overværet en magtanvendelse mod andre.

Den kvalitative analyse er baseret på interviews med 17 anbragte børn og unge i alderen 10-16 år fordelt på seks børne- og ungehjem samt en tidligere anbragt over 18 år. Interviewene giver indblik i, hvad der kendetegner børnenes syn på magtanvendelser og deres følelser samt tanker i forbindelse med konkrete magtanvendelsessituationer. Dette giver indsigt i, hvordan anbragte børn og unge bliver påvirket af magtanvendelser, og hvad det gør ved deres syn på fx dem selv. Dertil har børnene og de unge også bidraget med gode råd til voksne og til andre anbragte børn og unge for at undgå magtanvendelser eller for at håndtere magtanvendelsessituationen bedre. Desuden har en følgegruppe været nedsat til at følge den kvalitative analyse. Følgegruppen har blandt andet kvalificeret afsættet for casebesøg og interviews.

Den kvalitative analyse er et indspark til debatten om konsekvenserne ved brugen af magtanvendelser og giver børnene og de unges stemmer en plads i debatten.

2. KVANTITATIV ANALYSE AF OMFANG OG PRAKSIS FOR INDBERETNINGER AF MAGTANVENDELSER

Børnerådet søgte i august 2024 aktindsigt i de fem socialtilsyns samlede data på indberetninger om magtanvendelser på børne- og ungeområdet. Data fra socialtilsynene om magtanvendelser i 2023 er kombineret med baggrundsoplysninger fra Tilbudsportalen om de enkelte børne- og ungehjemms geografiske placering, godkendte målgrupper og godkendte antal anbringelsespladser. Pr. 31.12.2024 var der 633 børne- og ungehjem efter Barnets lov §43.

På baggrund af datagrundlaget har Rambøll gennemført en deskriptiv analyse af omfanget af magtanvendelser på børne- og ungehjem. Den deskriptive analyse giver et overblik over magtanvendelser på tværs af målgrupper, regioner og kommuner, aldersgrupper, institutionsstørrelser og tilbudstyper i forhold til, i hvilket omfang de indberettede magtanvendelser er tilstrækkeligt udfyldt, fx med barnets redegørelse. Sidstnævnte er suppleret med interviews med to socialtilsyn om indberetningspraksis og hvordan indberetningsdata behandles.

Den deskriptive analyse skaber perspektiv på debatten om magtanvendelser og børn og unges retssikkerhed ved fx at synliggøre regionale forskelle i antal indberettede magtanvendelser eller indberetninger uden barnets redegørelse.

Læsevejledning

Rapporten indledes med **kapitel 1**, hvori vi præsenterer undersøgelsens hovedkonklusioner baseret på de væsentligste indsigter om børnene og de unges oplevelser med magtanvendelser. Dertil præsenterer vi hovedkonklusioner fra den kvantitative analyse af indberettede magtanvendelser og registreringspraksis.

Efter indledningen til undersøgelsen i kapitel 1 fokuserer vi i **kapitel 2** på anbragte børn og unges generelle syn på og refleksioner over magtanvendelser, når det ikke vedrører specifikke magtanvendelsessituationer eller -oplevelser. Børnene og de unge reflekterer både over magtanvendelser som begreb, funktion og over forskellige typer af magtanvendelser. Refleksionerne sættes desuden i perspektiv af kvantitative fund om omfanget af magtanvendelser fordelt over landet. Endeligt skal det bemærkes, at underoverskrifterne i kapitel 2 er udsagn fra børnene og de unge.

I **kapitel 3** går vi helt tæt på anbragte børn og unges konkrete oplevelser med magtanvendelser. Det kan være magtanvendelser, de selv har oplevet, eller magtanvendelser, de har overværet. Kapitlet sætter fokus på børnene og de unges følelser og refleksion før, under og efter specifikke magtanvendelsessituationer. Børnene og de unges refleksioner om magtanvendelser suppleres desuden af kvantitative indsigter i, hvem magtanvendelser typisk rammer. Endeligt skal det bemærkes, at underoverskrifterne i kapitel 3 er udsagn fra børnene og de unge.

Som en naturlig forlængelse af magtanvendelse kaster vi i **kapitel 4** lys på efterspillet til magtanvendelsen. Vi beskriver børnene og de unges oplevelser af, hvordan de voksne håndterer opfølgning og giver indsigt i, hvilken indberetningspraksis der er til socialtilsynene, samt hvordan socialtilsynene bearbejder indberetningsdata.

Vi afslutter indsigterne i de anbragte børn og unges oplevelser med magtanvendelser med de anbragte børn og unges gode råd til de voksne og andre anbragte børn og unge i lignende situationer i **kapitel 5**. De gode råd sætter fokus på,

hvordan magtanvendelser kan forebygges, og hvordan magtanvendelsessituationer kan håndteres bedre ifølge børnene og de unge. De gode råd supplerer vi med Børnerådets anbefalinger.

Endeligt vil vi i **kapitel 6** runde rapportens hovedkapitler af ved at præsentere de øvrige kvantitative indsigter i omfanget af magtanvendelser i Danmark, der ikke allerede indgår som supplement til de kvalitative indsigter i kapitel 3-6.

Kapitel 7 beskriver Rambølls datagrundlag og undersøgelsestilgang for både den kvalitative og kvantitative analyse af magtanvendelser. Kapitlet indeholder derudover en beskrivelse af tilgangen til casebesøg og interviews med anbragte børn og unge samt et indblik i rekrutteringen af anbragte børn og unge til undersøgelsen. Dernæst gennemgås datagrundlaget for den kvantitative analyse af indberettede magtanvendelser og interviews med socialtilsyn om indberetningspraksis.

I forlængelse af rapportens hovedkapitler rummer **kapitel 8** appendix. Appendix indeholder yderligere metodebeskrivelser og overvejelser.

”

Måske bare lyt og prøv at sætte sig i vores sted. Ja, de [red.: voksne] skulle prøve at tænke på, hvordan det er at være os og bo sådan et sted og hvor meget vi har været igennem. Det er jo ikke for sjov, at man bor sådan et sted, og det er ikke for sjov, at man gør, som man gør. Der er jo en grund til det. Så i stedet for bare at dømme, så lyt lidt mere, prøv at forstå det, og så hjælp ud fra det.

Ung

A close-up, profile view of a young boy with curly, light brown hair. He is looking upwards and to the left with a thoughtful expression. The image is heavily overlaid with a warm, reddish-orange color. The text '1. Hovedkonklusioner' is written in white, bold, sans-serif font in the upper left area.

1. Hovedkonklusioner

Sådan kan anbragte børn og unge opleve magtanvendelser

Kapitel 2

Sådan ser og forstår børnene og de unge magtanvendelser

De anbragte børn og unge, vi har talt med, kender til magtanvendelser, men ikke til alle typerne af magtanvendelser. De fleste har været udsat for en magtanvendelse og de fleste forbinder magtanvendelse med fastholdelse.

Børnene og de unges syn på magtanvendelser er kendetegnet ved en dualitet. På den ene side kan de forstå, at magtanvendelser er til for at passe på dem. Det er, når magtanvendelser er velbegrundede og løser et akut behov. På den anden side kan magtanvendelser være ubehagelige, når man udsættes for dem. Det er særligt, når grundlaget for magtanvendelsen er uklart eller opleves uretfærdigt.

Kapitel 3

Før, under og efter: Sådan oplever børnene og de unge magtanvendelser

De anbragte børn og unge, vi har talt med, giver udtryk for en bred vifte af følelser og tanker, der forbinder sig til at opleve magtanvendelser. Fra vrede, svigt og uretfærdighed til forståelse og accept.

Dualiteten i børnene og de unges syn på magtanvendelser viser sig ved, at de forbinder optrækket til og selve magtanvendelsen med noget ubehageligt, men kan til gengæld finde forståelse og accept, efter magtanvendelsen er sket.

Når børn og unge overværer magtanvendelser, udtrykker de i højere grad ligegyldighed overfor det, de ser. Her viser børnenes beskrivelser, at flere ser magtanvendelser som en del af hverdagen.

Kapitel 4

Når magtanvendelser skal indberettes: Formalia, praksis og inddragelse af børnene og de unge

De børn og unge, vi har talt med, oplever, at de voksne taler med de børn og unge, som er udsat for en magtanvendelse efter episoden, men sjældent de børn og unge, som overværer magtanvendelsen. De anbragte børn og unge er delte i, hvorvidt de har et ønske om eller behov for at tale med de voksne efter en magtanvendelse. Samtidig viser deres fortællinger også, at efterbehandlingen af en magtanvendelse kan påvirke, hvordan barnet og den unge ser på magtanvendelsesoplevelsen.

Børnene og de unge fortæller, at de voksnes opfølgning fx kan skabe en bedre forståelse for, hvad der skete, og derigennem øge følelsen af forståelse, og at børnene og de unge føler sig inddraget – hvis det gøres ordentligt.

Kapitel 5

Gode råd til fagfolk fra børnene og de unge

De anbragte børn og unge, vi har talt med, peger på, at de voksne kan hjælpe til at undgå magtanvendelser ved 1) at prøve at forstå, hvorfor børnene og de unge gør, som de gør, 2) at forklare, hvorfor reglerne på børne-/ungehjemmet er, som de er, og hvorfor de skal følges, 3) lære børnene og de unge at kende og lad dem kende de voksne, 4) spørge om lov og 5) udvise tillid, stole på børnene og de unge og være lidt 'large'. Børnene og de unge peger også på, hvordan de voksne kan sørge for, at magtanvendelserne foregår på en bedre måde. De voksne kan 1) trøste, berolige og give plads til børnene og de unge, 2) undgå at være voldsomme, 3) spørge børnene og de unge, hvordan de kan hjælpe dem og 4) hjælpe børnene og de unge til, at de ikke føler sig forkerte.

Børnene og de unges gode råd til andre børn og unge er at lytte til de voksne og huske på, at de voksne faktisk gerne vil hjælpe, og at man skal huske på, at man ikke selv er et problem, men der er problemer rundt om en, som er det, man reagerer på.

Omfang af magtanvendelser på børne- og ungehjem

Kvantitativt overblik: Magtanvendelser – hvem, hvor og hvor mange

De kvantitative indsigter viser, at der i 2023 er registreret lige under en magtanvendelse pr. registreret tilbudsplads i gennemsnit. Der er dog stor variation, hvor nogle tilbud har et meget højt antal magtanvendelser og få godkendte pladser, og andre tilbud har meget få magtanvendelser til mange pladser. Gennemgående viser data, at det er få tilbud, der står for mange magtanvendelser.

Der er stor regional variation i omfanget af magtanvendelser. Der er næsten dobbelt så mange registrerede magtanvendelser pr. godkendt anbringelsesplads i regionen med flest magtanvendelser pr. plads (0.98) versus færrest (0.54).

Drenge er i højere grad udsat for magtanvendelser end piger. Drenge udgør 55 pct. af alle anbragte børn og unge men var til gengæld udsat for 68 pct. af alle registrerede magtanvendelser i 2023. På samme vis er børn i alderen 8-12 år udsat for en større andel af magtanvendelserne sammenlignet med, hvor stor en andel af alle anbragte de udgør.

Målgrupper og magtanvendelser

I 2023 stod åbne døgninstitutioner for 68 pct. af alle registrerede magtanvendelser, men havde kun 42 pct. af det samlede antal godkendte anbringelsespladser. Omvendt havde socialpædagogiske opholdssteder 32 pct. af alle registrerede magtanvendelser til 58 pct. af godkendte pladser.

Over halvdelen af magtanvendelser gennemføres på offentligt anbringelsessteder (53 pct.), selvom kun 36 pct. af alle godkendte anbringelsespladser er offentlige.

Der gennemføres flest magtanvendelser på tilbud, der har pladser til målgrupper med udviklingsforstyrrelse, sociale problemer eller psykiske vanskeligheder.

Indberetninger efter magtanvendelser og indberetningspraksis

Størstedelen af de registrerede magtanvendelser i 2023 er indberettet til socialtilsynene inden for gældende tidsfrister, men hvor datakonsistensen er udfordret i forhold til konsistente og pålidelige registreringer af obligatoriske oplysninger.

Indberetningsdata viser, at kun 1/3 af alle registrerede magtanvendelser indeholder den lovpligtige barnets redegørelse, hvor variansen mellem socialtilsynene er stor. Således har regionen, hvori redegørelse fra barnet eller den unge er inkluderet, barnets redegørelse med i 64 pct. af de registrerede sager, hvorimod regionen med færrest redegørelser fra børnene og de unge kun har barnets redegørelse med i 6 pct. af de registrerede sager.

Indsigt i data fra socialtilsynene og interviews med socialtilsynene viser forskelle i, hvordan magtanvendelser registreres og behandles mellem socialtilsynene og inden for samme socialtilsyn over flere år. Variation over tid inden for samme socialtilsyn og imellem socialtilsynene vidner om uens og inkonsistent datapraksis, når indberettede magtanvendelser behandles. Dette kan føre til fejl eller skabe grundlag for forskelle i, hvordan tilsynene agerer på baggrund af data, fx i tilsynskonsulenternes besøgsforberedelse.

Socialtilsynene har forskellig praksis i forhold til, hvordan de arbejder videre med data på registrerede magtanvendelser. Der er forskel på, hvor ofte socialtilsynene følger systematisk op på tilbud med mange magtanvendelser (fx kvartalsvist vs. årligt), og hvor mange magtanvendelser der skal til at udløse en opfølgning.

Det fortæller børnene og de unge

Når de voksne laver magtanvendelser, føler jeg...

Det fortæller børnene og de unge

Når magtanvendelser sker, kan de voksne hjælpe mig ved at...

I stedet for at gøre sådan, at armen kom mer op, så jeg har jeg svært at trække vejret. I kan godt høre, at jeg har svært ved at tale lige nu. Så træk den nedad i stedet for det. Så gør det ikke ondt.

Ung

"Jeg tror godt, at man kan hjælpe barnet. Måske sige: Hvis du slår mig, så ryger du i magt-anvendelse."

Ung

Lad være med at bede barnet om at stirre dem i øjnene, hvis de ikke har lyst til at kigge dem i øjnene. Altså fordi jeg er blevet bedt om det så mange gange, hvor jeg bare ikke har haft lyst til at kigge dem i øjnene, fordi det har simpelthen taget så meget af min energi."

Barn

"Tænke over det, for hvis det er nogen, der har været sexofre eller voldsofre, kan en magtanvendelse påvirke dem endnu mere [...] så man skal tænke på, hvad er det for et for et menneske, og hvad er det for nogle oplevelser - det skal man være opmærksom på."

Ung

"De skal bare lade mig være."

Ung

"Jeg har tænkt over, at de måske kunne holde på en lidt anden måde. Sådan en måde, som måske ikke var lige så voldsom. Måske de vender en, fordi så gør det jo ikke så ondt."

Barn

"Jeg foretrækker, at det er en, jeg kender, hvis det skulle være, fordi så har man tillid til dem."

Barn

Gøre det lidt mere roligt måske, så personen, der bliver udsat for det, ikke bliver forskrækket."

Ung

"Jeg tror bare, at det, at jeg kom her, og der var nogen, som satte sig ned og gerne ville snakke og gerne ville lytte og havde tid til det, det var bare dejligt."

Barn

"Nogle regler behøver de måske ikke at følge til punkt og prikke."

Ung

En anden gang, så tænker jeg måske, at de kunne sige nogle ord før for eksempel. Så i stedet for at holde fast i en, så stå foran personen, så barnet kan se den voksne og så sige, nu tror jeg, at du skal stoppe."

Barn

A close-up, profile view of a young boy with light brown hair, looking upwards and to the right. The image is overlaid with a semi-transparent purple filter. The text '2. Sådan ser og forstår børnene og de unge magtanvendelser' is written in white, bold, sans-serif font in the upper left quadrant.

2. Sådan ser og forstår børnene og de unge magtanvendelser

De fleste anbragte børn og unge kender til magtanvendelser

Dette kapitel beskriver de anbragte børn og unges kendskab til magtanvendelser, og hvordan de ser på og forstår magtanvendelser. Kapitlet er med til at tydeliggøre forståelsesrammen, som børnene og de unge oplever magtanvendelser i, og illustrerer en dualitet, som kendetegner børnene og unges generelle syn på magtanvendelser. Kapitlet viser, at børnene og unge forstår og har kendskab til magtanvendelser som en del af deres hverdag. Magtanvendelser i et børne- og ungeperspektiv kan både forstås som en beskyttelse og en sanktionering på samme tid, og børnene og de unges forståelse af og syn på magtanvendelser varierer på tværs af magtanvendelsestyper og alt efter, om magtanvendelsen er rettet mod en selv eller er noget som overværes.

I kapitlet bliver de anbragte børn og unges syn på magtanvendelser suppleret af statistiske opgørelser over omfanget af magtanvendelser pr. godkendt plads på tværs af regioner og kommuner samt omfang af magtanvendelser fordelt på den anbragtes køn og alder.

"Jeg kan genkende dem alle sammen"

Flertallet af de anbragte børn og unge i undersøgelsen har kendskab til magtanvendelser både som begreb og som handling. Børnene og de unge udtrykker, at de jævnligt forholder sig til magtanvendelser, og at det er en del af hverdagen, enten på børne- og ungehjemmet eller i fx skolen. Deres kendskab gælder både egne oplevelser med magtanvendelser og at overvære magtanvendelser på andre børn og unge, der bor på børne- og ungehjemmet. På den måde udtrykker de fleste af børnene og de unge en oplevelse og forståelse af, at magtanvendelser er almindeligt og en del af det levede liv på en institution.

Flere af børnene og de unge fortæller, at de kender ordet 'magtanvendelser', og at det er et ord, som de også bruger i dialog med de voksne på

børne- og ungehjemmet og andre professionelle voksne som sagsbehandlere. I den forbindelse giver flere også udtryk for, at de kender til procedurer i forbindelse med magtanvendelser. Her beskriver nogle af børnene og de unge, hvordan de voksne skal registrere og notere, at der er foregået en magtanvendelse, og at forældre orienteres om hændelsen.

"Fastholdelse er det samme som en magtanvendelse"

Generelt varierer omfanget af viden om magtanvendelser og kendskabet til egne rettigheder på tværs af de interviewede børn og unge. Nogle af børnene og de unge udtrykker viden om, hvad de voksne må og ikke må, og enkelte kan også beskrive forskellen på lovlige og ulovlige magtanvendelser. Variationen afspejler sig også i kendskabet til forskellige typer af magtanvendelser. Alle børn og unge i undersøgelsen kender til muligheden for fastholdelse, men de har ikke samme kendskab til andre typer magtanvendelse, fx hvis de voksne undersøger barnets lommer mod barnets vilje. Børnene og de unge forbinder således særligt magtanvendelser med fastholdelse, og det er også den type magtanvendelse, som de oftest refererer til og kan genkalde oplevede erfaringer med. Samtidig er nogle af børnene og de unge også optaget af deres rettigheder i dialogen om magtanvendelser. Det gælder særligt retten til privatliv og ejerskab over egne ting, som mange af børnene og de unge oplever som vigtige rettigheder. I den forbindelse fortæller en ung pige om, at hun ved, at de voksne ikke må kigge i hendes ting, og at hun har prøvet at sige det til voksen, der åbnede en skuffe på værelset, at det måtte den voksne ikke. I den konkrete situation oplevede den unge, at den voksne gav hende ret i, at det ikke var okay, hvilket gjorde pigen tilfreds og gav hende oplevelsen af at have ret til privatliv.

De fleste anbragte børn og unge kender til magtanvendelser

”

Det er kun, hvis vi er til fare for os selv eller andre. Så laver de [red: voksne] en magtanvendelse, hvor de holder os, og så skal de skrive til vores forældre.

Barn

”

[...] og det er en ulovlig magtanvendelse, fordi man må jo ikke tage fat i et barn, uden at de har gjort noget.

Barn

”

Det vil sige, at hvis jeg er så sur, at jeg kan være til fare for mig selv, så skal de holde mig og lave en magtanvendelse.

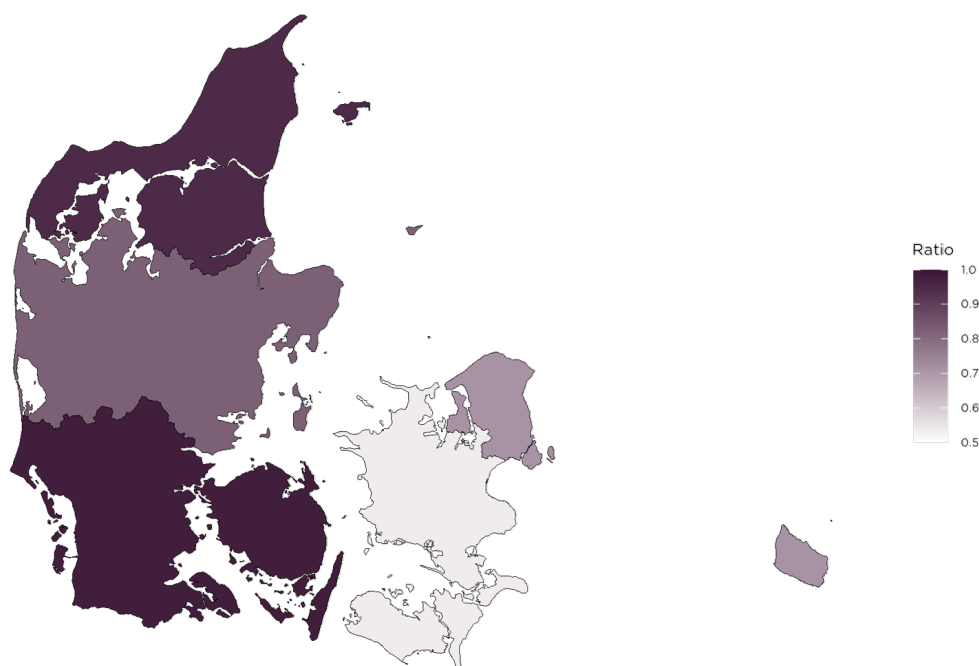
Barn

Omfang af indberettede magtanvendelser i Danmark

Tal fra socialtilsynene viser, at der på tværs af alle regioner er registreret mindre end én magtanvendelse pr. godkendt anbringelsesplads til anbragte børn og unge i 2023 (0,77). Opgørelserne viser dog også, at der er stor forskel på tværs af regionerne i forhold til, hvor mange magtanvendelser der er registreret pr. godkendt anbringelsesplads. I Region Syddanmark* er der registreret 0,98 magtanvendelser pr. godkendt plads, efterfulgt af Region Nordjylland, hvor der er 0,95 registrerede magtanvendelser pr. godkendt plads. Region Midtjylland og Region Hovedstaden har registreret hhv. 0,82 og 0,71 magtanvendelser pr. godkendt plads, imens Region Sjælland har 0,54 registrerede magtanvendelser pr. godkendt plads. Sammenlignes tallene, er der næsten dobbelt så mange magtanvendelser pr. godkendt anbringelsesplads mellem regionen med flest (Region Syddanmark - 0,98) og regionen med færrest registrerede magtanvendelser (Region Sjælland - 0,54).

Variationen i antal registrerede magtanvendelser pr. godkendt plads afspejler sig også på kommunalt niveau. Mellem de danske kommuner er der således stor variation, hvor det gennemsnitlige antal registrerede magtanvendelser pr. godkendte institutionsplads i den enkelte kommune spænder fra 0,01 registreret magtanvendelse pr. godkendt institutionsplads op til 3,4 registreret magtanvendelse pr. godkendt institutionsplads. Det betyder med andre ord, at der er stor variation mellem kommunerne, hvilket også gennemgås nærmere i appendix 1. Variationen dækker over, at nogle kommuner kan have mange godkendte anbringelsespladser, men få registrerede magtanvendelser, hvor andre kommuner har få godkendte anbringelsespladser, men til gengæld mange registrerede magtanvendelser.

Ratio af magtanvendelser pr. godkendt plads – fordelt på regioner

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023. Figuren viser antallet af registrerede magtanvendelser pr. godkendt anbringelsesplads på åbne døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder på børne- og ungeområdet i hver region i 2023. Den geografiske opgørelse er baseret udelukkende på tilbuddenes lokation og inkluderer derfor tilbud af alle driftsformer (regionalt, kommunalt, selvejende eller private).

*: Den højere ratio i Region Syddanmark skyldes delvist, at til tilbud har hhv. 388 og 229 registrerede magtanvendelser, hvilket svarer til hhv. 25 pct. og 19 pct. af det samlede antal registrerede magtanvendelser i Region Syddanmark.

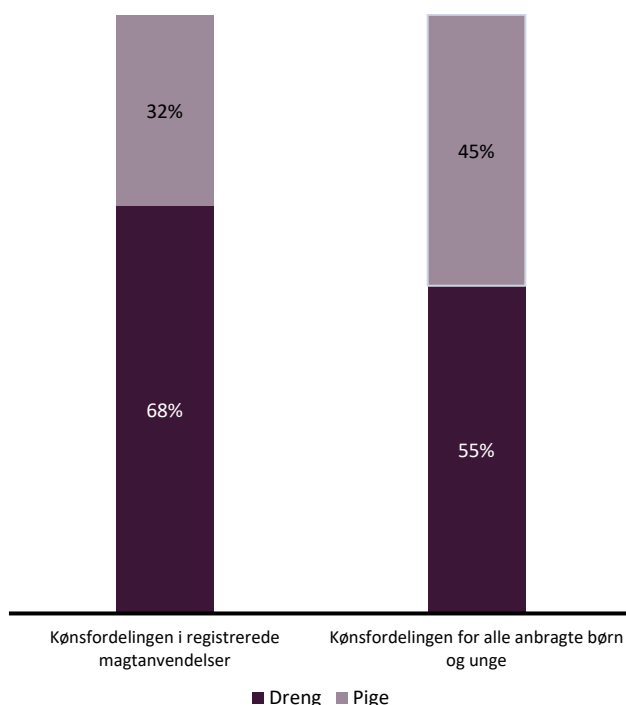
Omfang af registrerede magtanvendelser fordelt på den anbragtes køn og alder

Kønsfordeling

I cirka syv ud af 10 registrerede magtanvendelser i 2023 (68 pct.) er barnets køn angivet som dreng. Omvendt er cirka tre ud af 10 registrerede magtanvendelser (32 pct.) mod piger. Til sammenligning er kønsfordelingen for alle anbragte børn og unge hhv. 55 pct. drenge og 45 pct. piger.

Tallene nedenfor fortæller, at der er registreret mere end dobbelt så mange magtanvendelser mod drenge end mod piger, selvom der næsten er lige mange anbragte drenge og piger. Det kan indikere, at der er større sandsynlighed for, at drenge bliver udsat for magtanvendelser.

Andel magtanvendelser - fordelt på barnets/den unges køn, sammenholdt med kønsfordelingen blandt alle anbragte børn og unge

Note: N=3.126. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser over registrerede magtanvendelser for 2023 og Danmarks Statistik (ANBAAR15). Figuren viser kønsfordelingen i registrerede magtanvendelser sammenholdt med kønsfordelingen for alle anbragte børn og unge. Barnets køn er ikke angivet i registrerede magtanvendelser fra Socialtilsyn Hovedstaden og Socialtilsyn Øst.

FAKTABOKS: FORDELING AF MAGTANVENDELSER

I 2023 er der registreret i alt 5.289 magtanvendelser på børne- og ungehjem. De 5.289 magtanvendelser er fordelt på i alt 290 forskellige godkendte tilbud. I alt er der pr. 31. december 2024 registreret 633 børne- og ungehjem på Tilbudsportalen, der virker efter Barnets lov § 43.

I gennemsnit er der udøvet 18 magtanvendelser pr. tilbud. Gennemsnittet er dog misvisende, da der underliggende er en betydelig spredning i, hvor mange magtanvendelser, som er registreret på det enkelte tilbud. Således har den halvdel af de godkendte børne- og ungehjem, som har færrest registrerede magtanvendelser, fem eller færre registrerede magtanvendelser i 2023.

Variationen kan også understreges ved, at de 10 procent af børne- og ungehjemmene, der har færrest registrerede magtanvendelser, havde én registreret magtanvendelse i 2023. Til gengæld havde de 10 procent af børne- og ungehjemmene, som havde flest magtanvendelser, 101 eller flere registrerede magtanvendelser i 2023.

Opgørelserne ovenfor understreger, at en mindre andel af børne- og ungehjem trækker det samlede gennemsnit op.

Omfang af registrerede magtanvendelser fordelt på den anbragtes køn og alder

Aldersfordeling

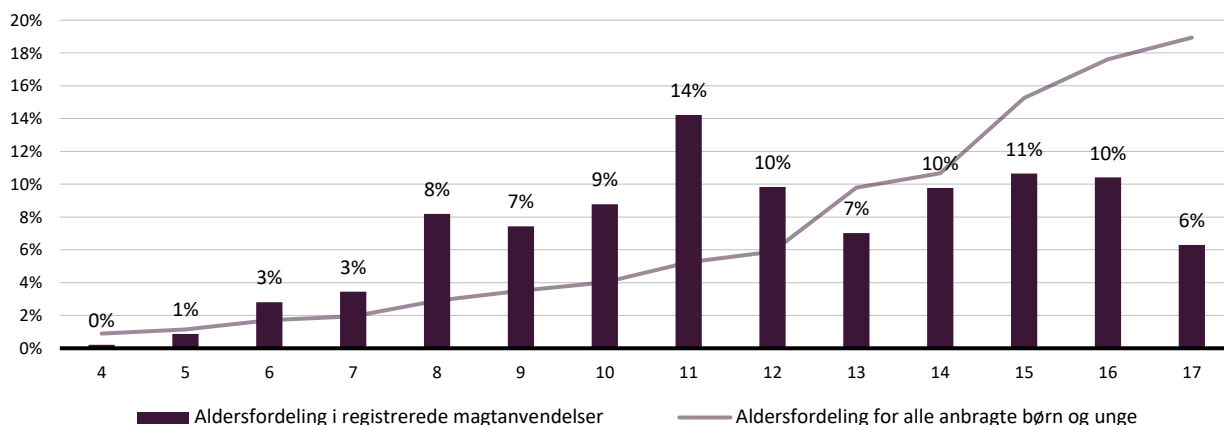
De fleste registrerede magtanvendelser er nogenlunde ligeligt fordelt på tværs af de anbragte børn og unge i alderen 8-17 år. Der er registreret flest magtanvendelser over for de 11-årige (14 pct.), hvilket dog er drevet af et enkelt tilbud med 278 magtanvendelser mod en eller flere 11-årige i 2023.

Andelen af registrerede magtanvendelser over for børn i alderen 6-12 år overstiger andelen af alle anbragte børn og unge i samme aldersgruppe. Det kan indikere, at der er større sandsynlighed for, at børn i alderen 8-12 år bliver udsat for

magtanvendelser i forhold til hvor stor en andel af det samlede antal anbragte børn og unge, gruppen udgør.

Omvendt er der registreret en mindre andel magtanvendelser for unge i alderen 13-17 år, sammenlignet med hvor stor en andel af den samlede andel anbragte børn og unge i Danmark gruppen udgør. Det kan indikere, at der er mindre sandsynlighed for, at unge i alderen 13-17 år bliver udsat for en magtanvendelse i forhold til gruppens samlede andel af anbragte børn og unge.

Omfang af magtanvendelser - fordelt på barnets alder, sammenholdt med aldersfordeling af alle anbragte børn og unge*

*Note: N = 5.258. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser over indberettede magtanvendelser for 2023 og Danmarks Statistik. Enkelte magtanvendelser mod børn alderen 2 og 3 år er ikke visualiseret. Barnets alder er ikke angivet i 29 registrerede magtanvendelser. Figuren viser fordelingen af barnets alder i registrerede magtanvendelser sammenholdt med aldersfordelingen for alle anbragte børn og unge. For aldersgrupper, hvor søjlerne overstiger den lille kurve, er andelen af magtanvendelser større for anbragte børn og unge i den pågældende alder sammenlignet med populationen. For aldersgrupper, hvor søjlerne er under den lille kurve, er andelen af magtanvendelser lavere for anbragte børn og unge i den pågældende alder sammenlignet med populationen.

Omsorgsfuld opdragelse eller ubehageligt indgreb? Dualitet i syn på magtanvendelser

De anbragte børn og unges opfattelse af magtanvendelser er karakteriseret ved en dualitet, hvor de på den ene side forstår magtanvendelser som en handling, voksne foretager, for at passe på dem, mens de på samme tid også kan opfatte magtanvendelser som noget ubehageligt, der bliver gjort mod dem. De to opfattelser sameksisterer ofte hos børnene og de unge og er ikke gensidigt udelukkende. De kommer til udtryk på forskellige måder, i forskellige situationer og på forskellige tidspunkter.

"Det er for at passe på os... men det kan være voldsomt og irriterende"

På den ene side er det en udbredt opfattelse blandt børnene og de unge, at de voksne foretager magtanvendelser for at passe på børnene og de unge. Her forstår de anbragte børn og unge magtanvendelser som en beskyttende handling, der udtrykker omsorg. Inden for dette perspektiv giver børnene og de unge udtryk for, at de godt kan forstå, hvorfor de voksne foretager magtanvendelser, og at magtanvendelser kan være nødvendige. På den anden side opfatter mange anbragte børn og unge magtanvendelser som ubehagelige, voldsomme og/eller meget irriterende. I dette perspektiv forstås magtanvendelsen af børnene og de unge som en sanktion, der er udtryk for hård opdragelse, og som er en konsekvens af barnets ikke-acceptable adfærd i et voksenperspektiv. Her nævner enkelte børn og unge, at magtanvendelser kan være opdragende og at forskellen primært er, at det er en pædagog frem for

en forælder, der foretager magtanvendelsen. Ofte kan irritationen også skyldes, at børnene og de unge ikke forstår, hvorfor magtanvendelsen foretages. De to forståelser sameksisterer ofte i børnene og de unges perspektiv. Det viser en dobbelthed i deres opfattelse, hvor magtanvendelser både kan være indgribende og give anledning til frustration m.v., men samtidig opfatter børnene og de unge også magtanvendelser som en nødvendig og beskyttende handling. De to opfattelser er derfor ikke gensidigt udelukkende, da børnene og de unges forståelse nuancerer begrebet ved ikke alene at opfatte magtanvendelser som en negativ og/eller voldsom hændelse for det enkelte barn. Børnene og de unge sætter også magtanvendelser ind i et hverdagsperspektiv, hvor magtanvendelser kan være en del af et levet liv på børne- og ungehjem og en del af deres livserfaringer.

Voksne gør det for at passe på sig selv

Flere af de interviewede børn og unge opfatter også magtanvendelser som en handling, voksne kan gøre for at passe på sig selv. Her gør nogle af børnene det tydeligt, at de tror, at de voksne gerne vil undgå magtanvendelser, men nogle gange må handle alligevel. Det er et forhold, som enkelte børn og unge har talt med de voksne om. Andre tror modsat, at de voksne er bange for at foretage magtanvendelser, da de er af en opfattelse af, at de voksne kan blive straffet for det og derfor er påpasselige med at foretage magtanvendelser.

Omsorgsfuld opdragelse eller ubehageligt indgreb? Dualitet i syn på magtanvendelse

”

Jeg tænker, at det er sådan lidt irriterende, fordi de kigger på private ting. På den anden side, så er det også rigtigt at gøre, fordi de vil gerne passe på os.

Barn

”

Det er lidt fair, men også lidt unfair. Det gør det fair, at de passer på andre og os selv.

Barn

”

Hun ville bare gerne hjælpe mig med at lade være med at slå vinduet i stykker.

Barn

”

Det er opdragelse. Det er jo ligesom at få stuearrest hjemme ved din mor. Stikker du af og tager stoffer eller drikker, får du jo også stuearrest, og så er der bal lade.

Ung

”

Nogle gange er det rigtig irriterende, men jeg ved godt, at det er for at hjælpe en.

Barn

”

Det var ikke rart. Eller jeg ved, at de gjorde det for at passe på os.

Barn

Syn på magtanvendelser varierer på tværs af magtanvendelsesformer

"De voksne skal have en virkelig god grund"

Der er store variationer imellem, hvordan de anbragte børn og unge ser på magtanvendelser. Opfattelsen afhænger ofte af, om børnene og de unge oplever, at magtanvendelsen kan begrundes og dermed være retfærdig i deres optik. På den måde er børnene og de unges syn på magtanvendelser betinget af, om de oplever, at årsagen til magtanvendelsen er tydeligt begrundet og proportionel med det udførte indgreb i barnet eller den unges egen frie vilje. Når det ikke er tilfældet, opfatter et flertal af børnene og de unge magtanvendelser som urimelige indgreb, som de ikke forstår eller oplever er i orden.

"Hvis det er farligt, så kan det være nødvendigt"

Ifølge børnene og de unge kan magtanvendelser begrundes ved alvorlighed eller akuthed, som nødvendiggør en magtanvendelse. Det kan fx være situationer, hvor et barn er i fysisk fare, fordi et andet barn truer med en kniv. I disse tilfælde oplever børnene og de unge, at den høje grad af akuthed kan begrunde, at de voksne foretager en magtanvendelse. De betragter magtanvendelsen som en nødvendighed, også selvom det er et indgreb overfor det barn, der oplever magtanvendelsen. På samme tid fortæller børnene også, at de oplever forskel på, hvor indgribende forskellige magtanvendelser er, og dermed også oplever forskel i behovet for en tydelig begrundelse for magtanvendelsen afhængigt af, hvilken magtanvendelsesform det er. Eksempelvis oplever mange af børnene og de unge, at det i høj grad er indgribende at få gennemset sit værelse, fordi det er et indgreb i privatlivet, som kunne være håndteret anderledes (udfoldes i kapitel 3), mens børnene ikke nødvendigvis oplever det som indgribende at blive ført tilbage til børne- og ungehjemmet, hvis de er stukket af. Børnene giver dermed udtryk for,

at for, at magtanvendelser og indgriben kan retfærdiggøres, skal situationen være akut.

Ovenstående kan forklare, hvorfor børnene og de unge forstår nogle magtanvendelser som retfærdige, nødvendige og legitime, da begrundelsen for dem er tydelig grundet akutheden. Derimod er magtanvendelser, hvor årsagen til at gribe ind er utydelig eller uproportionel i børnene og de unges perspektiv, i højere grad uretfærdig og grænseoverskridende. Det kan både vække mistillid og utryghed, fordi børnene og de unge oplever, at de voksne overreagerer eller reagerer voldsomt, uden at de forstår hvorfor. Det hænger også sammen med, at børnene og de unge i nogle situationer er bevidste om, at deres adfærd resulterer i, at de voksne foretager en magtanvendelse, hvis de fx slår en voksen, mens de i andre situationer ikke er klar over, at deres adfærd fører til en magtanvendelse. I disse situationer opleves magtanvendelsen ubegrundet og dermed også urimelig. De anbragte børn og unges konkrete oplevelser med magtanvendelser behandles indgående i de følgende kapitler.

FORSKEL PÅ SELV AT OPLEVE OG AT OVERVÆRE MAGTANVENDELSER

I interviews med anbragte børn og unge finder vi, at magtanvendelser i børnenes og de unges perspektiv oftere kan retfærdiggøres, hvis de overværer magtanvendelser foretaget på andre børn og unge, end hvis det er dem selv, der oplever en magtanvendelse. Børnene og de unge oplever, at de bedre kan forholde sig til rimeligheden af magtanvendelsen i selve situationen, hvor den foretages, når de blot overværer magtanvendelsen. Det kan hænge sammen med dualiteten i børnenes og de unges opfattelser af magtanvendelser som noget, der er indgribende og samtidigt beskyttende.

Syn på magtanvendelser varierer

Vi vil gerne tydeliggøre pointen om, at børnene og de unges perspektiv på magtanvendelser kan variere alt efter, om børnene oplever, at magtanvendelsen er velbegrundet og kan retfærdiggøres, eller ej. Derfor opstiller vi nedenstående forståelsesramme. Forståelsesrammen skal illustrere, at desto mere akut en situation opleves af barnet, desto mere kan en magtanvendelse begrundes, og magtanvendelsen kan derfor i højere grad opleves rimelig. Omvendt er det i situationer, hvor børnene og de unge ikke oplever en akuthed, at magtanvendelsen oftere er uretfærdig og/eller

urimelig. Hvor indgribende magtanvendelsen opleves af barnet, påvirker denne balance. Magtanvendelser, der opleves som meget indgribende i fx barnets ret til privatliv, skal have en stærkere begrundelse. Hvis ikke begrundelsen er til stede, er magtanvendelsen oftere uretfærdig og/eller urimelig i en højere grad. Det skal understreges, at vi har opsat rammen med afsæt i de generelle betragtninger, som de børn og unge, vi har talt med, har givet udtryk for og derfor ikke er en entydig kategorisering af børnene og de unges syn.

Perspektiver fra Børnerådets følgegruppe

På baggrund af kapitlets indsigter i børnene og de unges syn på magtanvendelser har Børnerådets følgegruppe leveret flere supplerende perspektiver til undersøgelsen, som vi opsummerer i de følgende fire perspektiver.

Dobbelthed i syn på magtanvendelser

I forlængelse af undersøgelsens fund, har følgegruppens reflekteret over den dobbelthed i børnene og de unges oplevelse af magtanvendelser som både et omsorgsfuldt indgreb og en ubehagelig magtudøvelse. Her peger følgegruppen på et vigtigt opmærksomhedspunkt; at selvom mange anbragte børn og unge beskriver en dobbelthed og kan forstå, hvorfor magtanvendelser sker og kan være nødvendige, så er det ikke ensbetydende med, at børnene og de unge accepterer eller bifalder magtanvendelser. Det afgørende i situationer med magtanvendelser er ikke, at børnene skal affinde sig med og acceptere magtanvendelser som berettigede, men at deres oplevelser, protester og behov bliver anerkendt, samtidig med at de voksne skal arbejde konfliktnedtrapende.

At overvære magtanvendelser

En anden væsentlig problemstilling, som følgegruppen har fremhævet og hæftet sig ved, er betydningen af at overvære magtanvendelser. Her peger følgegruppen på, at det kan være værdifuldt at rette en særlig opmærksomhed på, hvordan magtanvendelser potentielt kan skabe frygt eller utryghed blandt børnene og de unge i deres hverdag. Selvom magtanvendelser ofte er rettet mod et enkelt barn, kan magtanvendelser have konsekvenser for hele børnefællesskabet på institutionen. Følgegruppen fremhæver her, at det kan være værdifuldt med en generel opmærksomhed på alle anbragte børn og unge, men der henvises også til, at det kan være særligt udfordrende for visse grupper af børn. Som eksempel kan det at overvære en magtanvendelse for gruppen af de yngste børn skabe en grundlæggende utryghed omkring de voksne, der ellers skal repræsentere tryghed og omsorg. Dernæst peger følgegruppen på, at det at overvære magtanvendelser for nyankomne anbragte børn og unge kan være særlig betydningsfuldt for deres første oplevelser af miljøet på anbringelsesstedet. Endelig kan det være

særlig kritisk for børn og unge, der tidligere har oplevet vold i hjemmet at overvære magtanvendelser. Her kan en magtanvendelse potentielt genaktivere tidligere traumer og bidrage til en følelse af magtesløshed. I disse tilfælde risikerer barnet at blive bekræftet i en selvopfattelse, hvor barnet føler sig forkert og får en grundlæggende oplevelse af, at verden er et farligt sted, hvor man ikke kan stole på nogen.

Fysiske magtanvendelser

Følgegruppen hæfter sig også ved, at undersøgelsens indsigter viser, at børn og unge primært forholder sig til fysiske magtanvendelser, særligt fastholdelse. Et perspektiv fra følgegruppen er, at dette kan skyldes, at de fysiske magtanvendelser bliver oplevet mest indgribende. Derimod er begrænsninger i forhold til bevægelsesfrihed, tid eller adgang til bestemte goder ikke en lige så tydelig del af børnene og de unges fortællinger. Det rejser ifølge følgegruppen spørgsmålet om, hvorvidt disse former for magtanvendelser har mindre betydning for børnene og de unge, eller om de blot opleves mere subtile i deres bevidsthed og dermed ikke i samme grad bliver italesat.

Forskellig håndtering af magtanvendelser

Afsluttende fremhæver følgegruppen en væsentlig pointe om, at magtanvendelser kan opleves meget forskelligt afhængigt af, hvordan de voksne håndterer situationen. De voksnes ageren, deres måde at kommunikere på og den kontekst, som magtanvendelsen sker i, har stor betydning for, hvordan den opleves af barnet eller den unge. Nogle voksne formår at gennemføre en magtanvendelse på en måde, der ikke optrapper konflikten, mens andre håndteringer kan føre til en stærkere følelse af utryghed og modstand hos barnet eller den unge.

”

Altså jeg håber da, at der er en grund til, at de voksne gør, som de gør, for ellers er det uretfærdigt for de børn og unge, som det går ud over. Fordi det kommer til at sætte spor i dem for resten af deres liv. [...] Det er noget, de kommer til at kunne huske.

Ung

3. Før, under og efter: Sådan oplever børnene magtanvendelser

Børnene og de unges egne oplevelser med magtanvendelser

Dette kapitel beskriver anbragte børn og unges oplevelser med magtanvendelser, både dem, de selv har oplevet, og dem, de har overværet. Den første del af kapitlet gennemgår børnene og de unges egne oplevelser med magtanvendelser og de følelser, der er forbundet med oplevelsen. Derefter følger en beskrivelse af, hvilke følelser børnene og de unge forbinder med at overvære andre børn og unge være udsat for magtanvendelser. Kapitlet viser, at dualiteten i børnene og de unges syn på magtanvendelser også kommer til udtryk ved børn og unges egne oplevelser med magtanvendelser, men her knytter børnene og de unges syn på magtanvendelser sig til *før*, *under* og *efter* magtanvendelsen.

Således viser de følgende afsnit, at en magtanvendelse er en ubehagelig oplevelse i situationen, men at der *efter* magtanvendelsen kan opstå en forståelse af, hvorfor magtanvendelsen var nødvendig og et udtryk for at passe på barnet. For at understøtte forståelsen af udviklingen i oplevelsen af magtanvendelser bruges et gennemgående eksempel med Katrines oplevelse, som er udviklet på baggrund af en virkelig case.

De interviewede anbragte børn og unges egne fortællinger om deres egne oplevelser med magtanvendelser viser, at der er flere forskellige følelser forbundet med at opleve en magtanvendelse. Fortællingerne viser, at der ikke er systematiske forskelle i, hvilke følelser, der knytter sig til hvilken magtanvendelse. Det vil altså sige, at der kan være samme følelse af fx vrede forbundet med både en fastholdelse og ved gennemlysning af værelset.

Som tidligere beskrevet er børnene og de unges syn på magtanvendelser karakteriseret ved en dualitet. Dualiteten kommer også til udtryk i de fremtrædende følelser hos børnene og de unge i forbindelse med oplevelsen af den samme magtanvendelse, hvor de både kan føle vrede og frustration, men også dårlig samvittighed og forståelse af

rimelighed eller nødvendighed. Igennem børnene og de unges fortællinger identificerer vi, at dualiteten i oplevelsen af en magtanvendelse og følelserne forbundet hermed knytter sig til situationen *før* magtanvendelsen, *under* magtanvendelsen og *efter* magtanvendelsen.

FØR magtanvendelsen fortæller børnene og de unge om en række hændelser og følelser, som ifølge dem resulterer i, at der foretages en magtanvendelse. Det kan eksempelvis være en oplevelse af ikke at blive lytte til, som udløser frustration og vrede hos barnet, hvilket fører til en eskalerende adfærd fra barnet, hvorigennem der i sidste ende opstår en situation, hvor der foretages en magtanvendelse.

UNDER magtanvendelsen beskriver børnene og de unge en ubetinget negativ oplevelse, hvilket viser sig i forskellige følelser af fx vrede, svigt og frustration.

EFTER magtanvendelsen oplever børnene og de unge, at der kan opstå – og ofte opstår – en nuanceret forståelse af magtanvendelsen, som både kan rumme følelser af dårlig samvittighed og en oplevelse af rimelighed eller nødvendighed, som i en vis grad nuancere de negative følelser, der opstod *under* magtanvendelsen.

Børnene og de unges egne oplevelser med magtanvendelser

Med afsæt i de forskellige tilknyttede følelser *før*, *under* og *efter*, er det følgende afsnit struktureret efter de tre nedslag i forhold til magtanvendelsen, hvor vi beskriver de følelser, de interviewede anbragte børn og unge giver udtryk for i hver fase af oplevelsen. Derudfra identificerer vi - ud fra børnene og de unges fortællinger - en række forhold, der kan betinge de følelser og oplevelser, der opstår *efter* magtanvendelsen og altså bidrager til at påvirke, om det fx er oplevelsen af rimelighed/nødvendighed eller oplevelsen af uretfærdighed, der karakteriserer oplevelsen af magtanvendelsen, *efter* den er sket.

Overværelsen af en magtanvendelse adskiller sig væsentligt fra selv at opleve en magtanvendelse. De anbragte børn og unges fortællinger om at overvære en magtanvendelse er oftest kendetegnet ved andre følelser, fx en følelse af ligegyldighed eller irritation over larm og uro og følger heller ikke samme faser, som når børnene og eller de unge selv oplever en magtanvendelse. Følelserne kan dog være betinget af de samme forhold som ovenfor beskrevet. Dette uddybes på side 25-26.

Børnene og de unge siger...

I situationen *før* magtanvendelser

Situationen *før* magtanvendelsen er karakteriseret ved forskellige følelser. I nogle tilfælde beskriver de anbragte børn og unge iboende følelser, der ikke umiddelbart relaterer sig til en bestemt hændelse, mens de i andre tilfælde kan pege på årsager til, hvorfor følelsen opstod. De episoder, der leder op til en magtanvendelse varierer, men børnene og de unge beskriver en række følelser, som går igen på tværs af episoder. Følelserne leder ifølge børnene og de unge til en adfærd, der resulterer i en magtanvendelse.

"Jeg havde det svært"

Ifølge et flertal af børnene og de unge er den adfærd, der leder op til magtanvendelse, fx at slå, ødelægge noget eller at gå fra institutionen, ofte en konsekvens af "at have det svært". De har svært ved at sætte yderligere ord på, hvad det betyder "at have det svært", men ifølge dem, er det en følelse, der kan opstå af forskellige årsager. Nogle gange kan barnet have en svær dag og andre gange kan det knytte sig til en bestemt hændelse. Et barn beskriver fx, at hun gerne ville have en bestemt natkjole på, som hun havde fået af sin mor. Den var nede i vaskerummet, men hun måtte ikke få lov at hente den, og det ville den voksne heller ikke, fordi hun skulle sove. Dét, at hun ikke måtte få natkjolen, førte til, at hun blev så sur, at hun slog en af de voksne, hvilket resulterede i en fastholdelse.

FØR MAGTANVENDELSEN: 11-ÅRIGE KATRINE FORTÆLLER

Katrine er 11 år og er anbragt på et socialpædagogisk opholdssted. Katrine fortæller om en episode, hvor hun gerne ville tale med sin far og derfor ville have adgang til et aflåst rum, hvori hendes computer var placeret. Det fik Katrine ikke lov til og hun beskriver selv, hvordan afvisningen førte til, at hun blev så ked af det og frustreret, at hun forsøgte at smadre vinduet med en sten, hvilket resulterede i, at de voksne holdt hende fast.

"Jeg tænkte, at de ikke forstod mig"

Flere af børnene og de unge fortæller, at de oplever, at magtanvendelser sker, når de ikke føler, at de bliver lyttet til eller forstået. Når børnene og de unge ikke føler sig forstået, kan der opstå en adfærd, som kan lede til en magtanvendelse. Et barn fortæller fx, at hun oplevede, at de voksne på institutionen havde bestemt, at hun ikke måtte have nogle aftaler, fordi de voksne troede, at hun ville stikke af. Barnet fortæller, at hun ikke ville stikke af, men at hun ikke oplevede at blive forstået eller troet på af de voksne. Barnet beskriver, at oplevelsen førte til, at hun blev sur og tænkte "fuck nu af" om de voksne. Uden at forklare nærmere, hvordan hendes egen adfærd tog sig ud, forklarer hun, at hun blev ført ind på sit værelse, hvor flere voksne blokerede udgangene.

"Det er jo nok, fordi man holder sådan noget inde i noget tid i stedet for bare at lukke det ud"

Det er også gennemgående for børnene og de unges fortællinger, at en kraftig reaktion eller adfærd ikke nødvendigvis handler om den konkrete situation, men faktisk opstår som resultat af, at en vrede eller frustrationen har bygget sig op indeni over længere tid, og den konkrete situation dermed er dråben, der får bægeret til at flyde over. Fx fortæller et barn, at han oplevede at blive enormt vred over ikke at kunne pille en klementin, men at det ikke handlede om klementinen, men i stedet en oplevelse af at blive skældt ud hele dagen. Samtidig fortæller flere af børnene og de unge også, at situationen *før* magtanvendelsen kan være præget af en følelse af afmagt og oplevelsen af ikke at vide, hvad man kan gøre for at fjerne sig fra situationen, hvilket leder til stor frustration og/eller vrede.

I situationen *under* magtanvendelsen

I situationen *under* magtanvendelsen er de anbragte børn og unge oftest i høj arousal, og situationen opleves ubetinget negativ. Uanset typen af magtanvendelse beskriver børnene og de unge følelser af vrede, frustration, skuffelse, svigt og uretfærdighed forbundet med at blive udsat for en magtanvendelse.

"Det gjorde mig rigtig sur"

Følelsen af vrede, frustration og generelt ubehag i situationen *under* en magtanvendelse er den mest gennemgående oplevelse af en magtanvendelse blandt børnene og de unge. Nogle beskriver også følelsen af at blive forskrækket, når de voksne fx fastholder. Samtidig giver enkelte børn og unge også udtryk for, at det kan føles ubehageligt at blive rørt ved, særligt af voksne, de ikke kender så godt. Disse følelser kan optræde ved alle typer magtanvendelser, og enkelte fortællinger peger også på, at magtanvendelser, hvor børn og unge får gennemrodet lommer eller værelse, kan føles lige så ubehagelige og frustrerende som fastholdelse, fordi børnene og de unge oplever, at det krænker deres privatliv.

Flere af børnene og de unge fortæller også, at de kan opleve en eskalerende vrede eller frustration som udløses af afmagtsfølelser forbundet med magtanvendelsessituationer, hvori de ikke oplever at have muligheden for at lade deres følelser komme til udtryk. En magtanvendelse kan derfor skabe yderligere eskalering i børnene og de unges følelser undervejs i situationen. Dertil fortæller enkelte, at de under en fastholdelse kan lade som om, at de er rolige blot for at komme ud af situationen, selvom de indeni fortsat har voksende negative følelser.

"Jeg føler mig svigtet en gang i mellem"

Flere af de anbragte børn og unge giver udtryk for, at oplevelser med magtanvendelser kan medføre en følelse af skuffelse og svigt. En oplevelse, som kan skabe et brud på tilliden mellem barnet/den unge og de voksne. Et tillidsbrud, hvor barnet og den unge både kan opleve at miste tillid til de voksne, men også kan opleve, at de voksne ikke har tillid til dem. Flere af børnene og de unge fortæller, hvordan de kan føle svigt og skuffelse og miste tillid til de voksne, hvis de føler sig mistænkte eller fx udsættes for gennemsøgning af deres værelse, der krænker deres privatliv, fremfor at de voksne vælger at tale med dem. Omvendt kan magtanvendelsen også bekræfte børnene og de unges forforståelse af, hvordan de 'voksne egentlig er', dvs. de voksnes egentlige motiver, hvor magtanvendelsen også viser børnene, at de voksne ikke har tillid til børnene.

"Hvorfor var det mig?"

Flere af børnene og de unge beskriver, at de i situationen *under* magtanvendelsen oplever en følelse af uretfærdighed. Et barn fortæller fx, hvordan han og en ven skulle ud at gå en tur, hvor de pludselig fik undersøgt deres lommer og deres tasker, fordi de voksne mistænkte dem for at have noget, de ikke måtte. Barnet fortæller, at det havde de ikke og oplevede det som uretfærdigt og mærkeligt. Følelsen af uretfærdighed kan også komme til udtryk i konfliktsituationer, hvor flere børn eller unge er involverede og hvor barnet oplever at spørge sig selv: "Hvorfor var det mig, det gik ud over?" fremfor et andet barn, der fx skulle fastholdes. Uretfærdighedsfølelsen kan således udløses, hvis barnet oplever, at magtanvendelsen målrettes barnet unødvendigt.

UNDER MAGTANVENDELSEN: 11 ÅRIGE KATRINE FORTÆLLER

Katrine fortæller, at stenen, som hun forsøgte at smadre vinduet med, blev taget fra hende, og at hun blev fastholdt. Katrine syntes, at det var ubehageligt at blive fastholdt, og hun var meget ked af det.

I situationen *efter* magtanvendelsen

Efter magtanvendelsen er der i mange tilfælde nye følelser på spil hos de anbragte børn og unge. Her giver børnene og de unge udtryk for, at der ofte opstår en nuanceret forståelse af magtanvendelsessituationen, som både kan rumme følelser af dårlig samvittighed og en oplevelse af at kunne forstå nødvendigheden af magtanvendelsen. Det kan nuancere de ubehagelige følelser, der opstod *under* magtanvendelsen, til en vis grad. Børnene og de unge skelner altså mellem, hvilke følelser, der dominerer *under* magtanvendelsen kontra *efter* magtanvendelsen.

"Det er okay, fordi de gerne vil passe på os"

I situationen *efter* magtanvendelsen fortæller mange af børnene og de unge, at de godt ved, at magtanvendelserne udføres for at passe på dem og/eller andre børn og unge. Når de fortæller om en magtanvendelse, der var ubehagelig eller frustrerende *under* magtanvendelsessituationen, fortæller de samtidig, at de bagefter godt kan forstå, hvorfor det var nødvendigt, at de voksne greb ind. Børnene og de unge fortæller, at de kan se, at alternativet til de voksnes indgreb fx havde været, at de ville have slået andre børn eller at de ville have ødelagt deres computer. I et eksempel fortæller et barn, at hun *under* en magtanvendelse, hvor hun blev fastholdt, fordi hun var til fare for sig selv, i situationen bare var vred, men efterfølgende forstod, at de voksne gjorde det for at passe på hende.

"Nu har jeg lige slået et andet menneske. Det var måske ikke så godt"

Flere af børnene og de unge fortæller, at magtanvendelser kan udløse dårlig samvittighed. Børnene og de unge ved godt, at adfærd som fx at slå andre børn eller voksne eller at have en kniv på sit værelse, er forkert. Det forkerte i deres adfærd er

bare ikke et forhold, de tænker på *under* selve magtanvendelsen. Nogle fortæller, at de, når de er faldet til ro igen, kan blive vrede på sig selv. Vreden kan blive udløst, fordi de godt ved, at de har gjort noget forkert. Eksempelvis fortæller et barn, at han *efter* en magtanvendelse ofte undskylder til de voksne og giver dem et kram. Børnene og de unge kan således føle en form for dårlig samvittighed, som først træder frem *efter* magtanvendelsen.

"Hvorfor spurgte I ikke bare først?"

Følelsen af uretfærdighed kan også være fremtrædende i situationen *efter* magtanvendelsen. Uretfærdighedsfølelsen kommer til udtryk ved, at børnene og de unge på bagkant af magtanvendelsen kan se andre løsninger eller udfald på situationen, hvor magtanvendelsen kunne have været undgået. Og dermed forsvinder den nødvendige begrundelse og/eller akuthed, som barnet eller den unge oplever berettiger magtanvendelsen. Et barn fortæller fx, hvordan han oplevede at få taget sin telefon fra sit værelse før sengetid, mens han var ude og børste tænder. Barnet fortæller på bagkant af situationen, at han gerne så, at den voksne havde spurgt, om han frivilligt ville aflevere sin telefon. Så kunne barnet have afleveret den frivilligt og magtanvendelsen være undgået. I denne situation opleves magtanvendelsen altså som uretfærdig i situationen både *under* og *efter* magtanvendelsen.

EFTER MAGTANVENDELSEN: 11 ÅRIGE KATRINE FORTÆLLER

Katrine fortæller, at da hun først faldt til ro, efter at være blevet fastholdt, godt hun kunne se, at hendes far eller hende selv ville skulle betale alt det ødelagte, og at hun først *efter* situationen og ikke *under* situationen godt kunne forstå, at de voksne gjorde det for at passe på hende og spare hende for erstatningen.

Når børnene overværer magtanvendelser

Når de anbragte børn og unge fortæller om at overvære en magtanvendelse, er der nogle andre følelser på spil, end når de selv oplever en magtanvendelse. De to situationer adskiller sig således fra hinanden. Dertil er der ikke samme følelsesudvikling i spil *før, under* og *efter* magtanvendelsen. De følelser, der karakteriserer overværelsen af en magtanvendelse, kan variere og magtanvendelsen kan både opleves som noget ligegyldigt såvel som voldsomt eller irriterende.

"Man vænner sig til det"

Mange af børnene og de unge fortæller, at magtanvendelser kan være en del af hverdagen, og at de derfor har vænnet sig til, at magtanvendelserne sker omkring dem. De fortæller om oplevelser med at overvære andre børn og unge, der bliver udsat for magtanvendelser, uden at magtanvendelserne udløser 'noget særligt' i dem selv. Følelsen af ligegyldighed er den mest fremtrædende følelse ved at overvære andre børn og unge blive udsat for magtanvendelser og adskiller sig således fra, hvordan børnene og de unge beskriver deres egne oplevelser, der oftest er karakteriseret ved ubehag og vrede. Et barn fortæller fx, at hun har overværet alle typer magtanvendelser. Barnet plejer at gå væk fra det og fortæller, at hun føler, at det ikke vedkommer hende og at hun er ligeglad.

"Nogle gange bliver jeg lidt irriteret"

Nogle af børnene og de unge giver udtryk for, at overværelsen af en magtanvendelse medfører irritation, at det larmer og skaber uro. Det hænger også sammen med, at flere børn og unge fortæller, at de fjerner sig selv fra situationen, når de ser et andet barn være udsat for en magtanvendelse. En ung fortæller fx, at han kan blive irriteret på de andre børn, når de gør noget, der udløser en magtanvendelse, selvom han godt ved, at de ikke

kan gøre for det. Dertil italesætter enkelte børn og unge, at det kan være voldsomt eller ubehageligt at overvære, og at man kan blive forskrækket eller bange.

"Du er ikke den eneste"

Nogle af de anbragte børn og unge fortæller, at dét at overvære andre blive udsat for en magtanvendelse eller høre andre fortælle om magtanvendelser også kan være "fedt", fordi magtanvendelsessituationen viser dem, at de ikke er alene i at blive udsat for magtanvendelser eller alene i at have det så svært, at en magtanvendelse kan være nødvendig. At overvære andres magtanvendelse kan således skabe en følelse af normalisering og gøre, at man ikke føler sig forkert, anderledes eller som et problem.

Børnene og de unge siger...

Forhold, der kan påvirke oplevelsen af en magtanvendelse

"De gjorde det for at passe på os"

De anbragte børn og unges generelle syn på magtanvendelser er som tidligere nævnt karakteriseret ved en dualitet, hvor børnene på den ene side har en opfattelse af, at magtanvendelser foretages for at passe på børn og unge, men på den anden side også kan opfattes som handlinger, der både kan være ubehagelige, voldsomme og skabe stor irritation. Denne dualitet viser sig også gennem børnene og de unges egne oplevelser af magtanvendelser og knytter sig til situationerne *før*, *under* og *efter*, magtanvendelsen finder sted.

"Det er jo nødvendigt i nogle situationer"

Efter magtanvendelsen kan oplevelsen rumme både forståelse for nødvendigheden af handlingen, dårlig samvittighed og uretfærdighed, såvel som de øvrige følelser, der er beskrevet i kapitlet, og kan forstås gennem den forståelsesramme, som er beskrevet i kapitel 2. På tværs af børnene og de unges fortællinger kan spørgsmålet om, hvorvidt magtanvendelsen efter situationen opfattes som noget, der var nødvendigt og rimeligt *eller* urimeligt og uretfærdigt ofte hænge sammen med, om magtanvendelsen i børnene og de unges perspektiv er velbegrundet og/eller foretages på baggrund af et akut behov. Et eksempel er Katri-nes fortælling, hvor hun *efter* episoden godt kan se rimeligheden af magtanvendelsen, idet hun forstår akutheden i, at hun var ved at ødelægge et vindue. På den måde kan det være afgørende for børnene og de unges oplevelse af, om en magtanvendelse er nødvendig, at årsagen til indgrebet i deres egen frie vilje er velbegrundet og proportionel til den situation, der skal håndteres i forhold til

alvorlighed/akuthed. Hvis ikke, vil barnet eller den unge formentlig også *efter* episoden i højere grad knytte negative følelser som uretfærdighed, skuffelse og svigt til oplevelsen. Hvis barnet eller den unge oplever, at magtanvendelsen ikke bliver udført på en måde, hvor barnet eller den unge forstår årsagen, risikerer de voksne også at reproducere barnet eller den unges dårlige erfaringer med voksne, hvilket er et forhold, flere af børnene og de unge italesætter som noget, de har med sig i bagagen.

Som beskrevet oplever barnet eller den unge selve magtanvendelsessituationen som ubehagelig. Der er til gengæld et potentiale for, at barnet eller den unge *efter* magtanvendelsen kan se indgrebet som velbegrundet, hvilket kan lede til en opfattelse af nødvendighed og rimelighed. Opfattelsen af magtanvendelsen kan også blive påvirket af, hvilket efterspil magtanvendelsen får. De voksne kan med deres efterfølgende håndtering af en magtanvendelse påvirke, hvordan børnene og de unge ser på oplevelsen. Denne pointe uddybes i næste kapitel, der handler om efterspillet til magtanvendelser. Pointen slås også fast af børnene og de unges gode råd til de voksne, der fremgår i kapitel 5.

Forhold, der kan påvirke oplevelsen af en magtanvendelse

"Jeg foretrækker, at det er en, jeg kender"

Børnene og de unges fortællinger peger også på, at oplevelsen af, om en magtanvendelse primært er nødvendig eller uretfærdig og urimelig, kan hænge sammen med barnets relation til den eller de voksne, som foretager magtanvendelsen. Der er fx flere af børnene og de unge, der nævner, at oplevelsen af en magtanvendelse kan være 'bedre', hvis det er en voksen, som de har en god eller tæt relation til. Den tillidsfulde relation kan fx betyde, at barnet kan være mere roligt. På den baggrund kan det gøre en forskel, om børnene og de unge har tillid til de voksne på børne- og ungehjemmet, hvilket også dækkes i børnene og de unges gode råd i kapitel 5. Blandt flere af børnene og de unge er der en oplevelse af, at nogle voksne er 'onde' og ikke tillidsvækkende, mens andre voksne er 'gode' og dem kan de have tillid til. Det understreger betydningen af, at de voksne fokuserer på opbygningen af en tillidsfuld relation til børnene og de unge.

Børnene og de unge siger...

”

Jeg foretrækker, at det er en, jeg kender, hvis det skulle være, fordi så har man tillid til dem, også selvom man er rasende, så har man stadigvæk den der form for tillid...

Ung

”

De [de voksne] er fine nok. Der er selvfølgelig nogle, som man har det bedre med end andre.

Ung

”

Jeg tænker: "Lortevoksne".

Barn

Perspektiver fra Børnerådets følgegruppe

Børnerådets følgegruppe har delt en række perspektiver som supplement til kapitlets indsigter i børnene og de unges oplevelser med magtanvendelser. Disse inputs opsummerer vi i fire samlende perspektiver herunder.

Magtanvendelser er en dynamisk proces

Følgegruppen peger på, at en magtanvendelse ikke nødvendigvis kan ses som en enkeltstående hændelse, men som del af en proces, der kan opdeles i tre faser: forløberen til situationen, selve magtanvendelsen og det efterfølgende reparationsarbejde. Her peger følgegruppen på, at det er særligt vigtigt at have øje for, at forløberen til situationen også er en dynamisk proces, hvor meget kan ske og ændre sig. Hvis de voksne på institutionen eksempelvis er dygtige til at håndtere denne fase, er det her, at muligheden for at forebygge magtanvendelsen opstår. Magtanvendelsessituationen kan i mange tilfælde afvæbnes, forandres eller hjælpes på vej i en anden retning, hvor magtanvendelse ikke bliver nødvendig. Det kræver dog kompetente voksne samt en stærk tillidsrelation mellem de anbragte børn og unge og de voksne omkring dem. Samtidig anerkender følgegruppen, at magtanvendelser formentlig aldrig kan undgås helt som en del af det pædagogisk arbejde.

Frustration og ubehag under magtanvendelsen

Undersøgelsen viser, at de anbragte børn og unge primært beskriver frustration og ubehag under selve magtanvendelsen. Følgegruppen fremhæver, at denne kobling skal forstås i sammenhæng med børnenes tidligere oplevelser og reaktionsmønstre. Mange af de anbragte børn og unge har oplevet svigt gennem deres liv og bærer dette med sig. Magtanvendelser kan i den kontekst genaktivere følelser af afmagt og svigt, hvilket kan forstærke de negative følelser omkring episoden. Her rejser følgegruppen en opmærksomhed på,

hvordan man individuelt og kollektivt kan arbejde med at styrke tilliden mellem børnene og de voksne, da tillid kan virke forebyggende. Hvis børnene og de unge oplever, at de bliver hørt og forstået i konfliktsituationer, kan det desuden reducere følelsen af uretfærdighed og frustration.

Menneskelige reaktioner

Følgegruppen understreger vigtigheden af at forstå, at både barnet, der oplever magtanvendelsen, og de voksne, der udfører den, handler ud fra grundlæggende menneskelige reaktioner. Magtanvendelser sker i komplekse situationer, hvor både barnets og den voksnes følelser, erfaringer og handlemuligheder spiller en rolle. Det er derfor afgørende at anerkende, at begge parter reagerer ud fra deres perspektiv og kontekst. Barnet med sine følelser af afmagt, frustration eller vrede, og den voksne med et ansvar for at håndtere situationen bedst muligt. Dog understreger følgegruppen også, at det ikke er uden omkostninger for barnet eller den unge at opleve en magtanvendelse. Uanset om magtanvendelsen sker med de bedste intentioner, kan den stadig efterlade følelsesmæssige spor.

Bedre og mere meningsfuld registrering

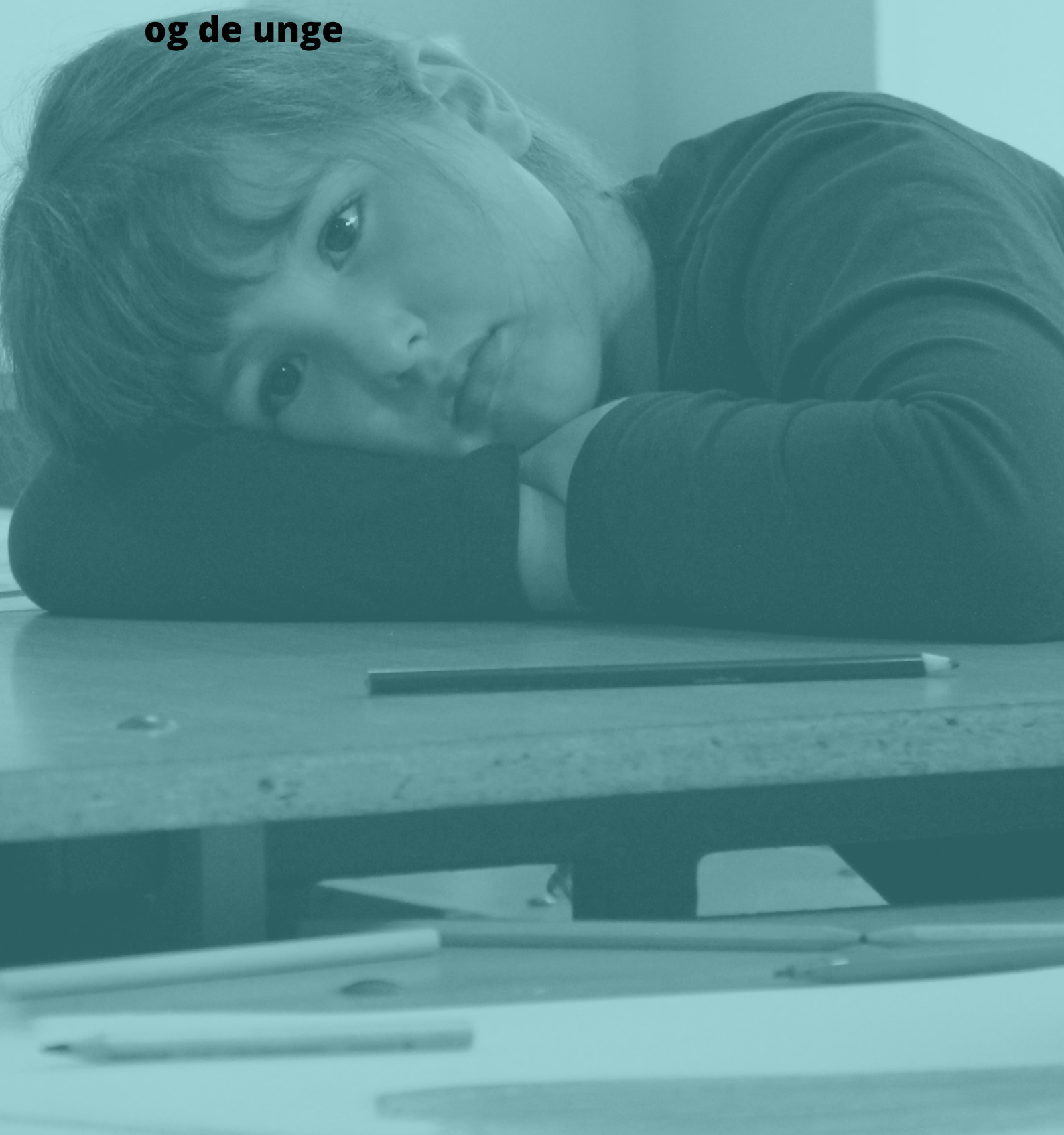
Følgegruppen fremhæver følgegruppen også, at det kan være værdifuldt at styrke systematikken i det efterfølgende arbejde med en magtanvendelse. Særligt rejser følgegruppen en opmærksomhed, at undersøgelsens fund peger i retning af, at der er et behov for en bedre registrering af magtanvendelser og på at sikre, at børnenes stemme bliver hørt i denne proces. Hvis de nuværende indberetninger ikke opleves som meningsfulde eller anvendes til at skabe forbedringer, kan de ifølge følgegruppen risikere at miste deres formål. Hvis børnene og de unge ikke føler, at deres oplevelser tages alvorligt, kan det føre til yderligere frustration og manglende tillid til de voksne eller institutionen.

”

*Jeg vidste godt, at det var for at
passe på mig, men nogle gange,
når man er sur, så føler man, at
det ikke er.*

Barn

4. Når magtanvendelsen skal indberettes: Formalia, praksis og inddragelse af børnene og de unge

Håndtering og registrering af magtanvendelser

Dette kapitel beskriver indledningsvist, hvordan den efterfølgende behandling af magtanvendelser med anbragte børn og unge foregår. Kapitlet beskriver, hvordan socialtilsynene arbejder på baggrund af indberettede magtanvendelser, herunder deres registreringspraksis og hvordan de videre bruger data i tilsynsarbejdet. Dette suppleres af kvantitative opgørelser af, i hvilket omfang indberettede magtanvendelser har vedlagt børn og unges redegørelser. Analysen viser, at der er stor forskel på tværs af socialtilsynene, hvilket også fremhæves i interviewene.

Derefter følger et afsnit om, hvordan de anbragte børn og unge oplever at blive hørt og inddraget i indberetningen af magtanvendelsen, hvordan børnene og de unge oplever det at tale med de voksne om magtanvendelser og hvordan de ser på behovet for at tale om hændelserne efterfølgende. Kapitlet viser, at der er stor variation mellem børnene og de unges oplevelser med og behov for at have en opfølgende samtale med de voksne, som både varierer efter, om man har oplevet eller overværet magtanvendelsen, hvem den voksne er og den tilgang, som den voksne har til den opfølgende samtale.

Indberetningen af magtanvendelser

Når en medarbejder på institutionen har udført en magtanvendelse, skal det, ifølge Voksenansvarsloven, indberettes til anbringende kommune og til det socialtilsyn, som institutionen hører under. For hver magtanvendelse skal der udfyldes et indberetningsskema, som er udarbejdet af Social- og Boligstyrelsen. Ved registrering og indberetning af magtanvendelser på døgninstitutioner og opholdssteder skal Bilag 1a anvendes*. Socialtilsynene bruger bl.a. indberetningsdata til at føre tilsyn med tilbuddenes kvalitet, og det er derfor vigtigt, at både indberetningerne og registreringen af dem er korrekt.

HVAD SIGER LOVEN?

Ifølge lov om voksenansvar § 21 skal en magtanvendelse registreres og indberettes af anbringelsesstedet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnet eller den unges ophold på anbringelsesstedet og til det socialtilsyn, der fører tilsyn med anbringelsesstedet.

Ifølge lov om voksenansvar § 21 stk. 2 skal barnet eller den unge, der har været udsat for magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten, gøres bekendt med indberetningen og have lejlighed til at udtale sig om episoden.

I lovgivningen er der ikke noget, der regulerer, at børn og unge, der *overværer* magtanvendelser, skal tale med en voksen efterfølgende.

Indberetningsskemaet er et word-dokument, som downloades fra Social- og Boligstyrelsens hjemmeside. På skemaet findes blå obligatoriske felter, som indbefatter oplysninger om institutionen, den/de involverede ansatte og om barnet/den unge. Dertil skal der udfyldes oplysninger om magtanvendelsen, som indbefatter tid og sted, type af magtanvendelse og om barnet/den unges redegørelse for forløbet er vedlagt. Til sidst på skemaet findes en række grønne felter, som er frivillige for tilbuddene at udfylde. Det er bl.a. "medarbejdernes refleksion", "opfølgning i forhold til barnet/den unge" og "opfølgning i forhold til andre børn og unge, der har overværet magtanvendelsen". Der skal registreres én magtanvendelse pr. indberetningsskema.

Regler for indberetning af magtanvendelse

Der er regler og tidsfrister for indberetning af magtanvendelser, som er fastlagt af Social- og Boligstyrelsen. Disse regler er:

- Lederen af tilbuddet skal straks og inden for 24 timer registrere hændelsen og sende skemaet til anbringende kommune.
- Barnet/den unge skal gøres bekendt med indberetningen og have lejlighed til at fortælle sin version af episoden (barnets redegørelse).
- Forældremyndighedsindehaveren skal orienteres hurtigst muligt.
- Indberetningen skal senest sendes til socialtilsynet ved udgangen af måneden.

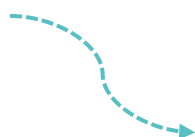
Indberetningsskema

[illegible]

Praksis for registrering af indberettede magtanvendelser

Socialtilsynenes arbejde med registrering

Socialtilsynene modtager og registrerer de indberettede magtanvendelser i deres interne systemer. De to interviewede socialtilsyn har fortalt om deres praksis for registreringen af indberettede magtanvendelser, som er illustreret nedenfor.

Socialtilsynenes videre arbejde med indberetningsdata

Begge socialtilsyn fortæller, at deres tilsynskonsulenter anvender de registrerede data om tilbuddene og de enkelte indberetninger som forberedelse til, hvad de evt. skal spørge ekstra ind til eller være opmærksomme på, når de skal besøge et tilbud. Her undersøger de fx, om der er mønstre at finde i form af indberetningsmangler og fejl, eller at et tilbud overvejende registrerer magtanvendelser på en lørdag. Dermed er indberetningerne og registreringen af dem vigtigt for, at socialtilsynene kan udføre deres arbejde med at føre tilsyn med kvaliteten i tilbuddene.

Socialtilsynene arbejder derudover videre med indberetningsdata. Hos det ene socialtilsyn udvikler de årlige magtanvendelsesrapporter for hvert enkelt af de tilbud, hvor der er registreret over 25 magtanvendelser i det seneste år. Tilsvarende udvikler de hos det andet socialtilsyn såkaldte kvartalsvise "magtprofiler" på alle tilbud, hvor der i det seneste kvartal er blevet registreret over 10 magtanvendelser. Begge socialtilsyn bruger de samlede data til at undersøge forskellige mønstre for tilbuddenes indberetninger. Det er primært tilsynskonsulenterne, der anvender rapporterne/magtprofilerne til deres forberedelse.

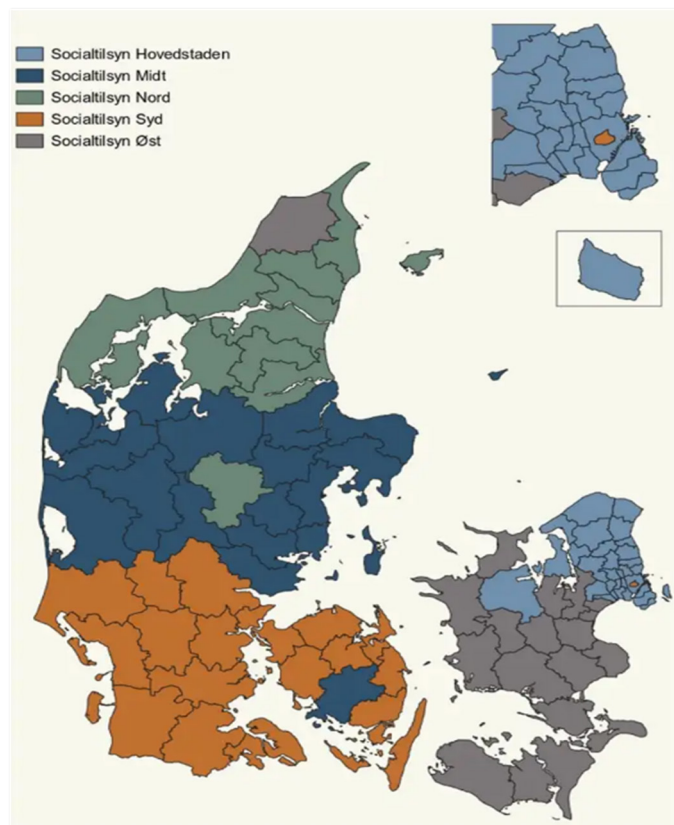
Praksis for registrering af indberettede magtanvendelser

Samarbejde med Social- og Boligstyrelsen

Begge socialtilsyn fortæller, at de ikke umiddelbart har et samarbejde med Social- og Boligstyrelsen om registreringen af magtanvendelser. Dvs. at de fx ikke systematisk deler de registrerede data om magtanvendelser eller deres magtanvendelsesrapporter/magtprofiler med Social- og Boligstyrelsen. Som led i finansloven for 2025 er Social- og Boligstyrelsens nu tidligere auditfunktion blevet nedlagt ved udgangen af 2024. Auditfunktionen betød, at Social- og Boligstyrelsen understøttede de fem socialtilsyn i deres opgave med at godkende og føre driftsorienteret tilsyn. Derudover indsamlede de oplysninger til brug for årsrapporter, der bl.a. fokuserede på områder, hvor socialtilsynene har en uensartet praksis. Ansvar for koordinering og ensartet praksis påhviler nu de fem socialtilsyn.

Socialtilsynene fortæller, at samarbejdet primært består af at henvise tilbud til deres hjemmeside for at downloade indberetningsskemaet eller læse om retningslinjerne. Dog fortæller de, at Social- og Boligstyrelsen en gang i mellem efterspørger data, men at der ikke er systematik i dette.

Det ene socialtilsyn giver udtryk for, at de har et stort ønske om og kæmper for, at der skal være en national database og en fælles indberetningsportal. Socialtilsynet foreslår, at man i stedet for, at indberetningsskemaet downloades og vedhæftes i en mail, har en portal, hvor tilbuddene udfylder og uploader data, og hvor der er hjælpetekster til medarbejderne. På den måde vil man kunne trække data på tværs af socialtilsyn, og der ville ikke skulle bruges ressourcer på administrative medarbejdere, som indtaster data.

Note: Illustration af, hvordan de fem socialtilsyn fordeler sig, og hvilke kommuner der hører til hvilket socialtilsyn. Bemærk, at de kommuner, der driver et socialtilsyn, er under tilsyn af et andet regionalt socialtilsyn.

Kvalitetskontrol af indberettede magtanvendelser

Kvalitetskontrol og systematisk behandling af magtanvendelsesdata

Socialtilsynene beskriver en manuel proces og manglende systematik, når det kommer til behandling af magtanvendelsesdata på tværs af socialtilsynene.

Interviewene med de to socialtilsyn vidner om, at der er forskellig praksis i både registrering og i det videre arbejde med data. Fx er det forskelligt, om det er studentermedhjælpere eller administrative medarbejdere, der indtaster data fra indberetningsskemaerne, og der er forskellig praksis for, hvordan de indtaster, hvorvidt barnets redegørelse er vedlagt, hvilket også uddybes på de næste sider. Dertil varierer det mellem de to socialtilsyn, hvordan man registrerer mangler eller fejl på indberetningsskemaerne. Der er som nævnt også forskellige praksis for, hvordan socialtilsynene arbejder videre med data. Mens det ene socialtilsyn samler op årligt på tilbud, der har over 25 registrerede magtanvendelser, samler det andet socialtilsyn op kvartalsvis på tilbud, der har over 10 registrerede magtanvendelser. Da disse data bliver anvendt i forbindelse med at føre tilsyn med tilbuddene, giver det alt andet lige tilsynskonsulenter på tværs af socialtilsynene forskellige udgangspunkter for at vurdere kvaliteten af tilbuddene.

Den manuelle, uens og usystematiske praksis på tværs af socialtilsynene kan desuden skabe grundlag for at lave fejl og for at lave forskellige vurderinger og fortolkninger af, hvad og hvornår der bør følges op på de enkelte tilbud. At der dertil også er en varierende praksis for, hvornår socialtilsynene sætter særligt fagligt fokus på et enkelt tilbud, fordi det er på baggrund af mønstre i magtanvendelser, forøger risikoen for forskelle i, hvordan socialtilsynene holder øje med kvalitet i de enkelte tilbud.

Samarbejde med kommunerne

Mens socialtilsynene har det driftsorienterede tilsyn for tilbuddene, har kommunerne det personrettede tilsyn, hvilket betyder, at de har ansvaret for at føre tilsyn med det enkelte barn eller den enkelte unges forhold. I interviewene med socialtilsynene fortæller de fx, at det betyder, at det er den anbringende kommune/handlekommunen, der har ansvaret for at følge op på fx fejl eller mangler i de enkelte magtanvendelsesindberetninger. Altså er det socialtilsynene, der registrerer fejlen eller manglen, og den anbringende kommune, der skal følge op overfor tilbuddet i forhold til den konkrete magtanvendelse. Det, at socialtilsynet har det driftsorienterede tilsyn og kommunen har det personrettede tilsyn, kan, ifølge det ene socialtilsyn, skabe en risiko for, at noget falder mellem to stole. I den forbindelse er de nysgerrige på, om socialtilsynene er gode nok til at give information videre til kommunen.

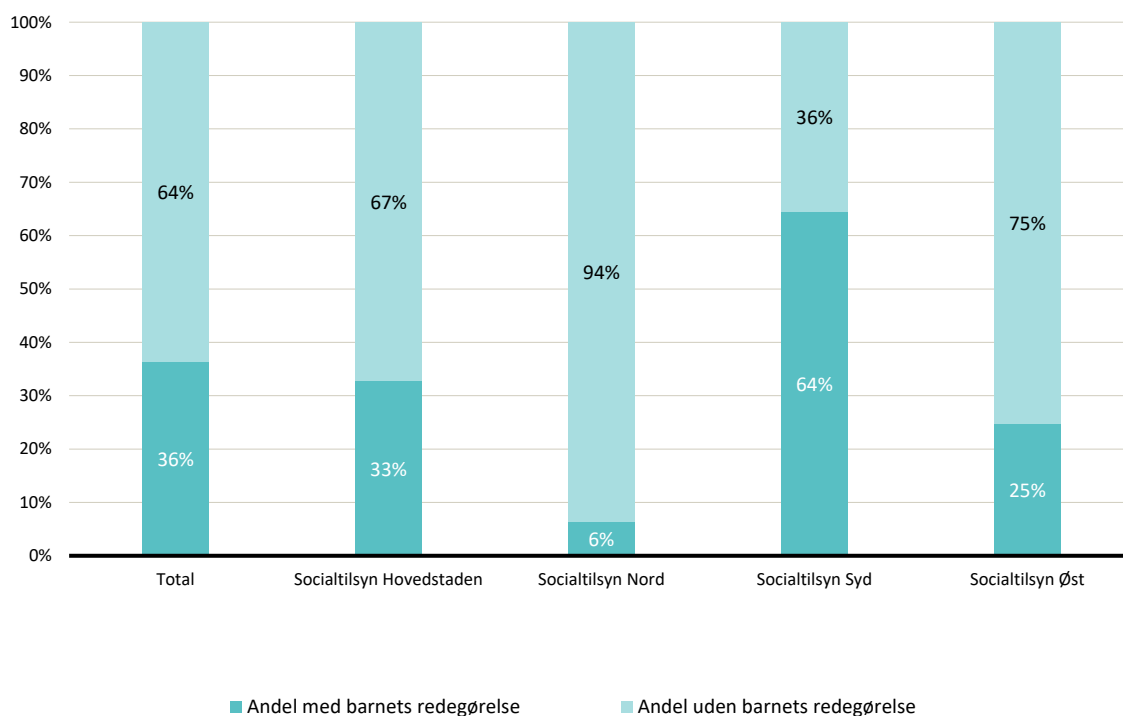
Barnets inddragelse i indberetninger

På tværs af socialtilsyn er der forskel på, om barnets redegørelser er med i indberetningen af magtanvendelser

Opgørelser over indberettede magtanvendelser til socialtilsynene viser, at barnets redegørelse er vedlagt i lidt over en tredjedel (36 pct.) af de registrerede magtanvendelser på tværs af socialtilsynene, mens der i lidt under to tredjedele (64 pct.) ikke er vedlagt en redegørelse.

Der er store variationer på tværs af socialtilsynene i, hvorvidt barnets redegørelse er vedlagt i de registrerede magtanvendelser. Barnets redegørelse er vedlagt i lidt over seks ud af 10 (64 pct.) af de registrerede magtanvendelser i Socialtilsyn Syd. Til sammenligning er barnets redegørelse vedlagt i mindre end hver tiende (6 pct.) registrerede magtanvendelse i Socialtilsyn Nord.

Magtanvendelser med og uden barnets redegørelse - fordelt på socialtilsyn

Note: N=4.030. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023.

Data fra Socialtilsyn Midt indeholder ikke informationer om barnets redegørelse, og Socialtilsyn Midt er derfor ikke inkluderet i opgørelsen. Figuren viser andelen af registrerede magtanvendelser, hvor barnets redegørelse af forløbet enten er eller ikke er vedlagt med indberetningen. Andel med/uden barnets redegørelse angiver, hvor stor en andel af magtanvendelserne som har rapporteret hhv. "Ja" eller "Nej/Ikke oplyst" til barnets redegørelse.

Barnets inddragelse i indberetninger

Forskelle i registreringspraksis

I interviewene med socialtilsynene nikkes der genkendende til, at der er stor variation i, hvor mange indberetninger der indeholder barnets redegørelse. I et af socialtilsynene fortæller de, at registreringen af vedlæggelsen af barnets redegørelse har været en udfordring i længere tid. Begge socialtilsyn fortæller, at der på skemaet krydses 'ja' eller 'nej' til, om barnet/den unges redegørelse er vedlagt, men at der i et fritekstfelt i nogle tilfælde også beskrives en inddragelse af barnet/den unge, som kan være med til at afgøre, hvad der indtastes i systemet. Fx kan der på skemaet være krydset 'nej' til, at barnets redegørelse er vedlagt, men i fritekstfeltet kan være beskrevet en inddragelse af barnet og barnets version. Dette vil i så fald

registreres som et 'ja' i systemet. Omvendt kan der være eksempler, hvor der er krydset 'ja' på skemaet, men hvor der i resumeet står, at den unge 'ikke var at træffe'. Dette vil i så fald registreres som 'nej' i systemet. Socialtilsynene gør dette for at registrere indberetningen på den mest korrekte måde og dermed højne datakvaliteten og fortæller samtidig, at praksissen gør, at indtastningen af data i deres system er op til fortolkning og derfor kan variere både på tværs af socialtilsyn, men også internt i det enkelte socialtilsyn. Desuden laves fortolkningen i nogle tilfælde ikke af fagpersoner men af administrative medarbejdere. Det er derfor ikke muligt at afgøre, om forskellene mellem socialtilsynene reelt er så store som figuren angiver, eller om forskellene også kan være drevet af forskellig registreringspraksis.

REFLEKSION OVER TILBUDDENES INDDRAGELSE AF BØRN OG UNGE

Det ene socialtilsyn forklarer, at manglen på barnets redegørelse kan skyldes forhold, der ikke nødvendigvis relaterer sig til det enkelte tilbud. De fortæller, at de ofte ser beskrivelser som: "vi har forsøgt at snakke med barnet, men...", hvor årsagen fx kan være, at den medarbejder, som barnet ønsker at tale med, ikke er på arbejde. Samtidig fortæller socialtilsynet, at den manglende inddragelse kan være udtryk for, at barnet enten slet ikke har lyst til at tale om det eller ikke har lyst til at tale om det inden for indberetningsfristen. Det kan således være, at der sker en opfølgning på et senere tidspunkt, som derfor ikke indgår i indberetningsdata.

Barnets inddragelse i indberetninger

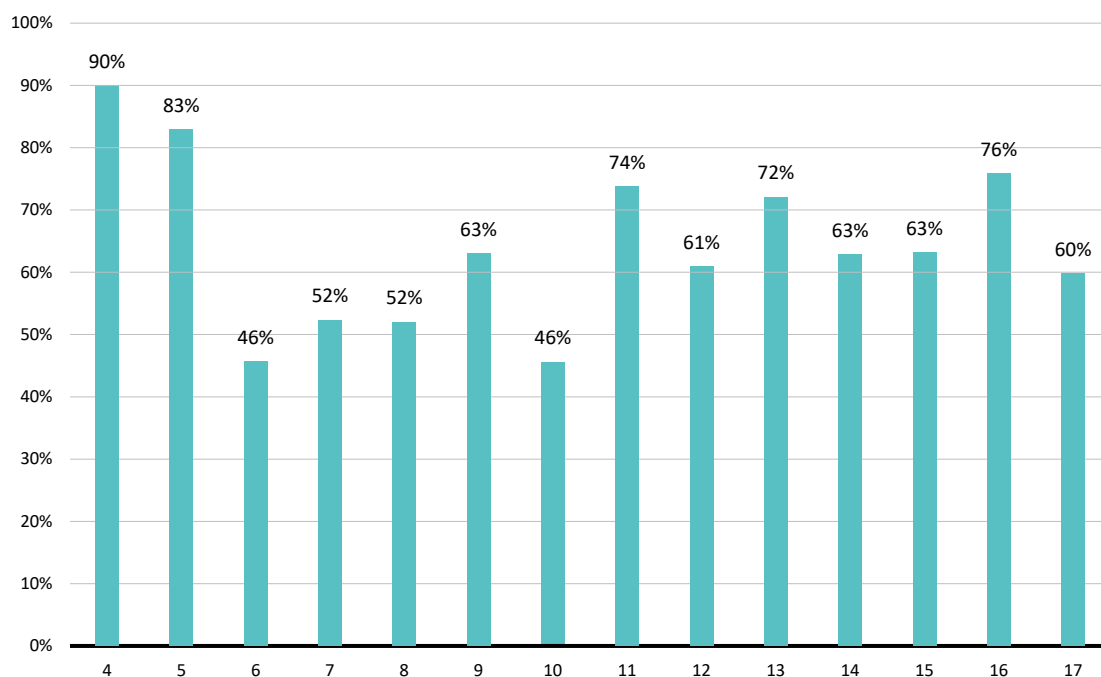
På tværs af Socialtilsyn er der forskel på, om barnets redegørelser er med i indberetningen af magtanvendelser

Ligesom vi ser variation i forhold til, om barnets redegørelse er vedlagt de registrerede indberetninger mellem socialtilsynene, er der også variationer ift. inddragelse af barnets redegørelse i forhold til børnene og de unges alder. I figuren nedenfor viser søjlerne andelen af registrerede magtanvendelser, hvor barnets redegørelse ikke er vedlagt, fordelt på barnets alder.

Figuren viser overordnet set, at barnets redegørelse i højere grad mangler ved indberettede magtanvendelser for ældre børn og unge. Figuren indikerer, at desto ældre børnene/de unge bliver, desto mindre bliver deres redegørelse af forløbet vedlagt i indberetningen af magtanvendelsen. I dette henseende ses der i tolkningen bort fra sager for 4-5-årige, da der er få registrerede magtanvendelser.

Da barnets redegørelse opgøres ved at registrere "ja" og "nej", er det ikke muligt at vurdere, om barnet/den unge ikke ønsker at redegøre for forløbet, eller om de ikke har fået muligheden.

Magtanvendelser uden barnets redegørelse - fordelt efter alder

Note: N=4.030. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023.

Data fra Socialtilsyn Midt indeholder ikke informationer om barnets redegørelse, og Socialtilsyn Midt er derfor ikke inkluderet i opgørelsen. Figuren viser andelen af registrerede magtanvendelser, hvor barnets redegørelse ikke er vedlagt fordelt på barnets alder.

Opfølgende samtale med de voksne

Efter at have gennemgået socialtilsynenes praksis og dykket ned i omfanget af inddragelsen af børn og unge i indberetninger, sætter vi fokus på, hvordan, de anbragte børn og unge oplever, det er at tale med de voksne om magtanvendelser, og hvordan de ser på behovet for at tale om hændelserne efterfølgende. Afsnittet viser, at der er forskel på børnene og de unges behov for at have en opfølgende samtale med de voksne, som både varierer efter, om man har oplevet eller overværet magtanvendelsen, hvem den voksne er og den tilgang, som den voksne har til den opfølgende samtale. Dertil varierer de interviewede børn og unges oplevelser med en opfølgende samtale også.

De voksne taler ikke altid med børnene og de unge om, hvad der er sket

Anbragte børn og unge i undersøgelsen oplever i varierende grad, at de voksne følger op på magtanvendelserne med børnene efterfølgende. I den forbindelse nævner nogle børn og unge, at de har oplevet situationer, hvor de ikke har fået mulighed for eller tilbud om at tale med en voksen om en magtanvendelse, selvom de gerne ville. Her ærgrer børnene og de unge sig over, at de ikke er blevet spurgt om deres perspektiv og har kunnet tale med voksne om, hvorfor begge parter gjorde, som de gjorde, og hvad de oplevede i situationen. Konkret udtrykker et barn i et interview, at hun gerne vil vide, hvad de voksne har noteret om magtanvendelsen. Derfor foreslår hun, at voksne kan inddrage børnene ved at læse højt, hvad de voksne mener og har noteret, at der er sket i forbindelse med magtanvendelsen. Det giver mulighed for, at man som barn får indblik i det voksne perspektiv på årsagen til magtanvendelsen, ligesom man kan

give udtryk for, hvis man som barn har en anden opfattelse af situationen. Barnet oplever altså, at man ved at gøre det på den kan give plads til, at børnene og de unge også kan give udtryk for, hvad de følte i situationen, hvilket barnet ikke oplever, at de voksne har tilstrækkeligt fokus på i dag.

Mange af børnene og de unge oplever, at det hovedsageligt er, når børnene og de unge selv har oplevet en magtanvendelse, at de voksne tager en efterfølgende samtale med dem om hændelsen. Omvendt er det sjældent, at børnene og de unge fortæller om, at de voksne følger op efterfølgende og taler med dem om, hvordan de oplevede situationen, når de overværer magtanvendelser.

Børnene og de unge oplever ikke behov for at tale om magtanvendelser, de har overværet

Når børnene og de unge har overværet magtanvendelser, giver flere af dem udtryk for, at de sjældent reflekterer over hændelsen bagefter. Direkte adspurgt, om de gerne ville have haft talt med en voksen om magtanvendelsen, svarer børnene og de unge, at det ikke er noget, de har oplevet et behov for. Der er enkelte, som har talt med voksne om magtanvendelser, de har overværet, men her fortæller børnene også, at de ikke havde så meget at sige. Det peger på, at den følelse af ligegyldighed, som mange af de interviewede børn og unge kan opleve, når de overværer en magtanvendelse, også kan være fremtrædende, når det kommer til den efterfølgende håndtering. På trods af, at nogle af børnene og de unge efterspørger dialog og opfølgning, når de selv har oplevet en magtanvendelse, giver de af børnene og de unge, som har overværet en magtanvendelse, ikke umiddelbart udtryk for at have behov for at tale om det.

Barnets inddragelse i indberetninger

Interviewene med de anbragte børn og unge viser, at der kan være forskellige oplevelser med og holdninger til den efterfølgende håndtering af en magtanvendelse. Børnene og de unge giver i varierende grad udtryk for et ønske om og behov for at tale med de voksne om hændelsen.

En samtale om episoden kan give børnene og de unge en bedre forståelse

Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at de gerne vil tale om episoden bagefter, og flere giver også eksempler på oplevelser, hvor de har talt med en voksen om det bagefter. Hovedsageligt giver det børnene og de unge en følelse af at være inddraget, og det kan hjælpe dem til at forstå baggrunden for situationen, og hvorfor de voksne gjorde, som de gjorde. Børnene og de unge oplever, at det kan bidrage til at give børnene og de unge en bedre forståelse af nødvendigheden af magtanvendelsen og lede til, at de opfatter den som rimelig. Dertil fortæller enkelte, at samtalen om magtanvendelsen kan give en følelse af lettelse, og at de efterfølgende kan lægge oplevelsen fra sig. Flere børn og unge giver udtryk for, at det føles rart at blive lyttet til og at have muligheden for at fortælle deres oplevelse. Samtidig fremhæver enkelte børn, at blot fordi de har talt om magtanvendelsen, er det ikke ensbetydende med, at de glemmer, hvad der er foregået, men det gør det nemmere at lægge bag sig.

Nogle fortæller, at de ikke har behov for at tale om episoden

Andre af de interviewede børn og unge oplever ikke at have behov for at tale med en voksen om episoden. De fortæller, at opfølgning efter en magtanvendelse kan være grænseoverskridende eller ubehagelig. Det hænger blandt andet sammen med en følelse af dårlig samvittighed, som beskrevet i kapitel 3, fordi de godt ved, de har gjort noget forkert og derfor ikke har lyst til at tale om episoden igen. Enkelte børn og unge fremhæver,

at en opfølgende samtale giver dem en oplevelse af at få skæld ud, og at de voksne ikke lytter til dem og forstår hvorfor, de handlede som de gjorde. Derudover er der nogle, som giver udtryk for, at de ikke længere kan huske det og derfor ikke ved, hvad de skal sige.

Tilgangen til samtalen har betydning

Fælles for børnene og de unges oplevelser med opfølgning er, at samtalen centrerer sig om, hvorfor de havde den ikke-acceptable adfærd, der førte til magtanvendelsen, men der er stor forskel på, om børnene og de unge oplever, at samtalen er hjælpsom eller ej. Flere af børnene og de unge peger på, at de voksnes tilgang til samtalen, hvilken voksen det er, samt rammer, timing og kontekst for samtalen, kan have betydning for, hvordan de oplever dialogen om magtanvendelsen. Flere børn og unge fortæller, at samtalen helst skal foregå med en voksen, som de er trygge ved, og som er rar at tale med, og det kan variere fra barn til barn, hvem det er. Dertil nævner flere, at det kan være rart at tale med en anden voksen end den, der foretog magtanvendelsen, da denne relation kan være konfliktfyldt. Et barn fortæller om en oplevelse med en opfølgende samtale efter en magtanvendelse. Her tog en anden voksen hende med ud på en køretur umiddelbart efter magtanvendelsen, hvor de talte episoden igennem, hvilket var en positiv oplevelse for barnet, fordi det var en tryk voksen og foregik i en anden kontekst.

Perspektiver fra Børnerådets følgegruppe

På baggrund af kapitlets indsigter om indberetningen af magtanvendelse har Børnerådets følgegruppe delt flere centrale perspektiver, der er væsentlige at fremhæve som supplement til undersøgelsens fund. Disse perspektiver har vi samlet under tre overskrifter herunder.

Større fokus på efterbehandlingen

Følgegruppen fremhæver, at efterbehandlingen af magtanvendelser er afgørende for både de børn og unge, der har været direkte involveret, for de voksne og for fællesskabet som helhed. For at styrke denne proces fremhæver følgegruppen, at det er værdifuldt, når anbringelsesstederne arbejder systematisk og målrettet at integrere efterbehandlingen af magtanvendelser i deres pædagogiske praksis og kultur. Hvis børnene ikke oplever, at deres perspektiver tages alvorligt, kan det føre til yderligere frustration og en fornemmelse af, at deres oplevelser er uden betydning. Det rejser ifølge følgegruppen spørgsmålet: Hvordan sikrer man, at registreringerne ikke blot bliver en administrativ øvelse, men et aktivt redskab til læring, refleksion og forbedring af praksis? Samtidigt henviser et perspektiv fra følgegruppen til om det kan være meningsfuldt at skabe bedre indberetningssystemer, hvor børnenes egne stemmer lettere inddrages. En konkret idé, som følgegruppen fremhæver, er at læse højt for børnene og de unge, hvad de voksne har skrevet om magtanvendelsen. Dette kan give børnene en mulighed for at forstå de voksnes perspektiv og åbne op for dialog om oplevelsen.

Kollektivt arbejde blandt børn, unge og voksne

Følgegruppen peger også på, at et kollektivt arbejde blandt personalet med, hvordan institutionen indberetter magtanvendelser kan være en fordel, da det giver mulighed for fælles refleksion og styrkelse og forankring af praksissen. Derudover fremhæver følgegruppen, at en kollektiv snak blandt de anbragte børn og unge også kan være

gavnligt. Det kan bidrage til en åben dialog om, hvad magtanvendelser betyder, og hvordan de opleves, så børnene og de unge ikke står alene med deres følelser. Samtidig anerkender følgegruppen, at det kan være en vanskelig balance at skabe en kollektiv proces og samtale uden at udstille de børn og unge, der har oplevet magtanvendelser. Dette stiller krav til de voksnes pædagogiske tilgang og evne til at facilitere samtalerne på en måde, der skaber trykthed og gensidig respekt.

Tydeliggørelse af regler

Følgegruppen understreger, at det kan være værdifuldt med en kollektiv viden om magtanvendelser på anbringelsesstederne. Her fremhæver følgegruppen, at det er en pædagogisk pligt at italesætte og snakke om magtanvendelser med børnene på et tidspunkt, hvor der ikke er konflikt. Magtanvendelser er ifølge følgegruppen ikke være et tabu eller et emne, der kun kan diskuteres i situationer præget af uro og stærke følelser. I stedet kan de voksne med fordel aktivt sørge for, at børnene forstår, hvilke regler der gælder, hvorfor de findes, og hvordan de praktiseres. En væsentlig del af denne proces er ifølge følgegruppen at tydeliggøre, hvilke regler der er generelle på landsplan, såsom at børnene og de unge ikke må slå de ansatte, og hvilke regler der er specifikke for det enkelte anbringelsessted – fx skærmtider. Dette kan skabe forudsigelighed og forståelse og kan medvirke til at reducere oplevelsen af uretfærdighed og tilfældighed. Samtidig understreger følgegruppen, at det er fordelagtigt, hvis både børnene og de voksne er bekendt med rimelige begrundelse for hver enkelt regel. Uden en klar begrundelse kan reglerne opleves som vilkårlige eller uretfærdige, hvilket kan skabe modstand og forstærke konflikter i stedet for at forebygge dem.

”

Den voksen, som, man synes, det er dejligt at snakke med. Den, man tror på, og den, som lytter til og forstår mig. Så det er forskelligt for børn, hvem det er.

Barn

”

Det vil være godt, hvis de voksne snakker med barnet og gennemgår, hvad de har skrevet i dagbogen om deres magtanvendelse. De voksne skriver alt ned i en dagbog, så kan de andre voksne se det. De skriver bare alt ned, som de kan huske, og nogle gange er det ikke særlig rart.

Barn

”

Det ville have været godt, hvis jeg gjorde det [dialog om magtanvendelse] faktisk. Så er man helt rolig, og så har man fået sagt det, så hvis man måske skal i skole bagefter, så er man rolig og tænker ikke for meget over det mere.

Barn

”

De voksne bragte det aldrig op igen. Og hvis der er nogen, der gør, så ville jeg sige, at de skulle holde deres kæft. Det er mit liv ikke deres.

Barn

5. Gode råd til fagfolk fra børnene og de unge

Se os, lyt til os og forstå os

Det kan de voksne gøre for at hjælpe børnene og de unge til, at magtanvendelser kan undgås

Forstå, hvorfor vi gør, som vi gør

- 1 De anbragte børn og unge udtrykker ønske om, at de voksne fokuserer på **intentionerne bag deres adfærd** og lægger vægt på at forstå, hvordan deres erfaringer påvirker adfærd og handle-mønstre. De interviewede børn og unge udtrykker en bekymring for at blive dømt på deres adfærd frem for at blive set for deres intentioner af de voksne. Derfor ønsker børnene og de unge, at de voksne skal lytte efter, forstå intentionerne bag deres adfærd og hjælpe dem derudfra.

Fortæl os, hvorfor reglen er, som den er, og hvorfor vi skal følge dem

- 2 Ifølge de anbragte børn og unge er det vigtigt, at voksne gør sig umage med at **forklare og tale med dem om, 'hvorfor reglerne er, som reglerne er'**. At de voksne fx forklarer, hvad intentionen bag telefontid er, eller hvorfor der er forskel på, hvad børnene og de unge på børne- og unge-hjemmet må, giver børnene og de unge bedre muligheder for at forstå og indgå i dialog med de voksne om reglerne. Det kan mindske uklarhed og manglende forståelse for regler og dermed mindske risikoen for, at børnene oplever sig uretfærdigt behandlet.

Lær os at kende og lad os lære jer at kende

- 3 At man kender hinanden, gør det lettere at forstå hinanden, ifølge børnene og de unge. Derfor er det vigtigt for børnene og de unge, at de voksne viser, at de gerne vil børnene. Når voksne giver noget af dem selv, giver det børnene og de unge en oplevelse af tillid, som gør det nemmere for barnet eller den unge at føle sig tryk og åbne op over for den voksne. Derfor er det vigtigt at fokusere på **relationen mellem barn/ung og voksen**. Ifølge børnene og de unge betyder de voksnes kendskab til barnet, at de voksne bedre fornemmer barnet og dets reaktionsmønstre, og det gør det lettere at undgå magtanvendelser.

Spørg os om lov

- 4 Børnene og de unge efterspørger, at voksne i højere grad **spørger om lov i ikke-akutte situationer**, hvor der er risiko for magtanvendelse. Det gælder fx muligheden for at aflevere telefonen selv frem for at få den taget ud af hånden, eller at de voksne spørger om lov til at gennemse værelset, når barnet eller den unge er hjemme og har mulighed for at være med. På den måde oplever børnene og de unge, at de voksne viser dem respekt, og det kan ifølge børnene og de unge være med til at deeskalere situationer, fordi de oplever handlekraft og medbestemmelse.

Vis os tillid, stol på os og vær lidt 'large'

- 5 Flere af børnene og de unge fremhæver, at magtanvendelser i flere tilfælde kan undgås, hvis de **voksne i højere grad udviser tillid til dem og stoler på børnene og deres dømmekraft**. Det gælder særligt i ikke-akutte situationer, hvor børn og unge ønsker, at voksne i højere grad stoler på, at de fx ikke bruger deres telefon hele natten. De voksne kan også vise tillid gennem fleksibilitet ved fx at give lov til at se de sidste 10 minutter af en film, selvom det strider mod en regel. Det kan give en oplevelse af, at de voksne stoler på barnets dømmekraft frem for, at det leder til konflikt, hvor de voksne foretager en magtanvendelse, som børnene er uforstående over for.

Hjælp os og tal med os

Det kan de voksne gøre for at hjælpe børnene og de unge til, at magtanvendelser kan undgås

Trøst os, berolig os og giv os plads

6 Børnene og de unge ønsker, at **de voksne hjælper dem ved at trøste dem, berolige dem og give dem plads**, når en magtanvendelse finder sted. De interviewede børn og unge udtrykker forskellige behov ift., hvordan voksne kan hjælpe dem. Nogle af børnene og de unge ønsker at blive trøstet og beroliget ved, at de voksne holder omsorgsfuldt om dem og fx stiller lukkede spørgsmål til, hvordan de bedst kan hjælpe. Andre børn ønsker at få plads og kunne trække sig ved, at der fx er bygget en hule, hvor barnet eller den unge kan søge ly og fred til at finde ro. Variationen i børnenes behov understreger væsentligheden i, at den voksne forstår det enkelte barn og taler med barnet om, hvordan barnet bedst kan hjælpes.

Undgå at være voldsom over for os

7 Flere af børnene og de unge udtrykker ønske om, at voksne tænker over at **foretage magtanvendelser på en så nænsom og respektfuld måde** som muligt. Børnene foreslår fx, at fastholdelse foregår på en måde, der ikke gør lige så ondt og gør det nemmere at trække vejret, eller at de voksne behandler ens ejendele med respekt og rydder ordentligt op, efter at de har gennemset ens værelse. Det gør, at magtanvendelsen opleves mindre voldsom for børn og unge og er med til at undgå, at man bliver forskrækket.

Spørg os, hvordan I kan hjælpe os

8 Ifølge børnene og de unge kan det være hjælpsomt at **tale med voksne om, hvordan de voksne kan hjælpe barnet, hvis en lignende situation opstår**, så episoden ikke gentager sig. Børnene foreslår blandt andet, at man kan aftale et kodeord med de voksne, der er en advarsel eller udtryk for, at barnet fx har brug for en pause på værelset. Et andet forslag er, at den voksne kan give advarsler før magtanvendelsen og på den måde involvere børnene og de unge ved at tale til deres fornuft ved fx at italesætte konsekvenser ved at ødelægge ting. Andre børn og unge italesætter dog, at en advarsel kan forstås som en trussel. Derfor skal de voksne huske at tale med det enkelte barn om, hvorvidt en advarsel kan hjælpe eller ej.

Vi vil ikke føle os forkerte

9 Børnene og de unge ønsker, at de **voksne skal hjælpe til, at barnet eller den unge ikke føler sig forkert eller skyldig**, efter at en magtanvendelse har fundet sted. Nogle af børnene og de unge udtrykker, at de efter en magtanvendelse kan føle skam over deres handlinger, der ledte op til magtanvendelsen – særligt hvis de har været til fare for andre. I de situationer efterspørger børnene og de unge, at voksne ikke bebrejder dem eller får dem til at føle, at de udgør et problem, men at de voksne i stedet hjælper til at håndtere de problemer, som gør, at de handler uhensigtsmæssigt.

Råd til andre anbragte børn og unge

BØRNENE OG DE UNGES RÅD TIL ANDRE ANBRAGTE BØRN OG UNGE

Enkelte børn og unge i undersøgelsen har også råd til, hvad andre anbragte børn og unge kan gøre i situationer, hvor magtanvendelser kan opstå. De fremhæver særligt, at det er en god idé at lytte til de voksne og huske på, at de voksne faktisk gerne vil hjælpe, og det er helt okay at søge hjælp og støtte hos de voksne. Børn og unge oplever, at det er nemmere at tage fat i voksne og tale med dem, når man kender dem godt og føler, at de også kender en selv, da det skaber tryghed. Et andet råd til andre børn og unge er, at man som anbragt barn eller ung skal huske på, at man ikke selv er et problem, men der opstår problemer rundt om en, og det er det, man reagerer på. Derfor er det også vigtigt at holde fast i, hvad der føles rigtigt for en selv.

Børnene og de unge siger...

”

Prøv bare at lytte efter, hvad de voksne siger, for de vil gerne hjælpe. Og husk, at hvis du kommer til at gøre noget, så kan du godt gå til de voksne, De vil aldrig blive sure på dig. De vil bare gerne snakke med dig om det og om, at du ikke gør det igen.

Barn

”

Så i stedet for at holde fast i en, så stå foran barnet, så barnet kan se den voksne og så sige: "Nu tror jeg, at du skal stoppe". [...] Jeg tør ikke slå voksne bare sådan der, så jeg tror, at det barn også ville tænke: "Jeg kan ikke slå dem". Og jeg tror også, jeg ville tænke: "Okay, den person vil faktisk gerne snakke med mig om, hvorfor jeg gør det der". Så ville jeg nok stoppe og lægge stenen på plads og snakke med de voksne.

Barn

”

Man kan jo oftest fornemme på et barn... når man kender dem. Ligesom [voksen] kender mig.

Barn

”

[Om fastholdelse]... Jeg har tænkt over, at de måske kunne holde på en lidt anden måde. Sådan en måde, som måske ikke var lige så voldsom. Måske de vender en, fordi så gør det jo ikke så ondt.

Barn

”

[Voksen] har man respekt for, ham har vi også kendt i lang tid. Det er, fordi det er dem, der har hjulpet os mest. Det er jo dem, der kender os bedst.

Barn

”

[...] tænke over det, hvis det er nogen, der har været sexofre eller voldsofre, kan en magtanvendelse påvirke dem endnu mere [...], så man skal tænke på, hvad er det for et menneske, og hvad er det for nogle oplevelser - det skal man være opmærksom på.

Ung

”

Det er det, jeg sagde, med at stå foran barnet, i stedet for at holde fast. Og selvom barnet er surt, så kom tæt på, og så måske sæt barnets hoved på dit hjerte, fordi så bliver barnet roligt. Hvis barnet ikke vil røres, så måske prøv at snakke med barnet og sig stille og roligt: "Lad den være og prøv måske at gå", fordi så kan det være man bliver rolig, og så kan man komme tilbage og snakke om tingene.

Barn

6. Kvantitativt overblik:

Magtanvendelser - hvem, hvor og hvor mange

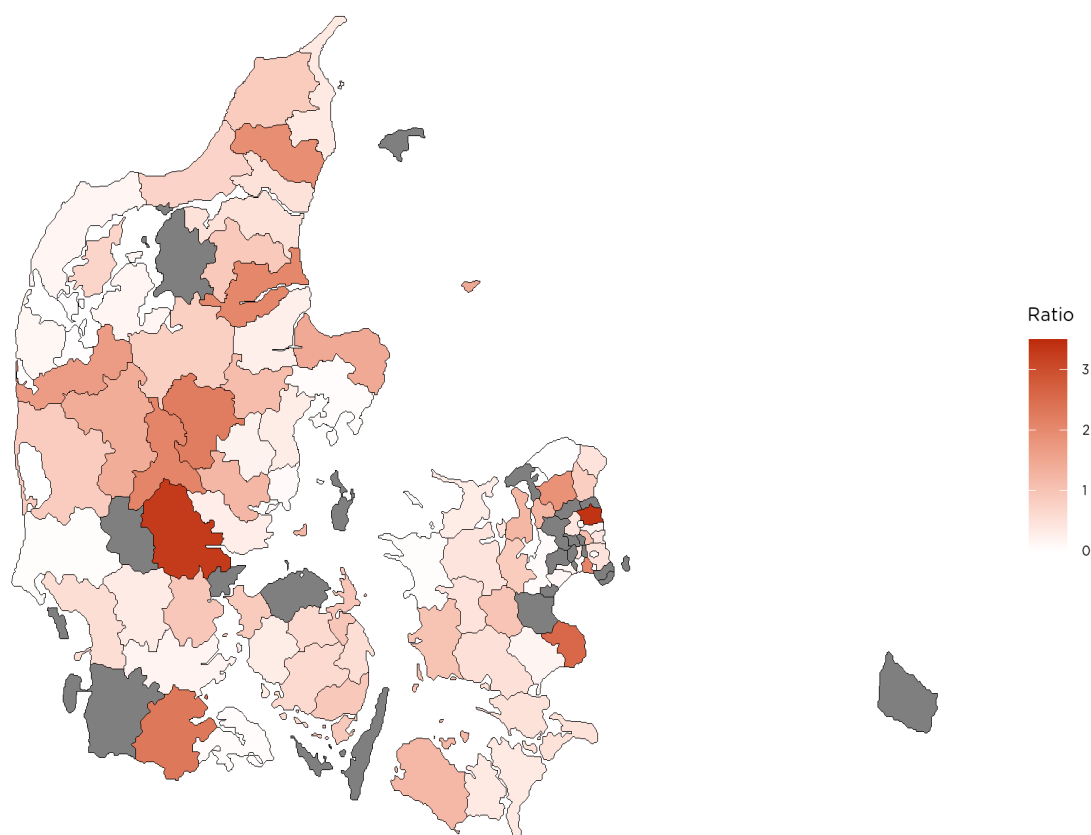

Omfang af magtanvendelser i Danmark

Afslutningsvis præsenterer vi i dette kapitel de kvantitative indsigter i omfanget af registrerede magtanvendelser på børne- og ungehjem på tværs af de fem socialtilsyn. Kapitlets konklusioner bygger på et datagrundlag, der, som tidligere beskrevet, består af 5.289 unikke registrerede magtanvendelser på børne- og ungeområdet i 2023,

som alle er registreret enten på åbne døgninstitutioner eller socialpædagogiske opholdssteder. De første sider i kapitlet tegner et billede af omfanget af magtanvendelser i Danmark, og på hvilke typer af tilbud og ved hvilke typer af målgrupper de er mest præsente. De sidste afsnit giver et indblik i kvaliteten af de registrerede magtanvendelser.

Ratio af magtanvendelser pr. godkendt plads – fordelt på kommuner

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023.

Figuren viser antallet af registrerede magtanvendelser pr. godkendt anbringelsesplads på åbne døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder på børne- og ungeområdet i hver kommune i 2023 for 75 kommuner. Socialtilsynene har ikke registreret magtanvendelser mod anbragte børn og unge i 2023 i de 23 kommuner markeret med gråt. Den geografiske opgørelse er baseret udelukkende på tilbuddenes lokation og inkluderer derfor tilbud af alle driftsformer (regionalt, kommunalt, selvejende eller private).

Omfang af magtanvendelser i Danmark

Stor variation mellem kommuner i antal af registrerede magtanvendelser

Som figuren ovenfor illustrerer, er der stor forskel på antallet af registrerede magtanvendelser pr. godkendt plads på tværs af landets kommuner. Helt præcist er der på kommuneniveau mellem 0,01 og 3,4 registrerede magtanvendelser pr. godkendte anbringelsespladser i kommunen. Med andre ord er der nogle kommuner med mange godkendte anbringelsespladser og meget få registrerede magtanvendelser, og omvendt nogle kommuner med få pladser og mange registrerede magtanvendelser.

Tabellen nedenfor viser de kommuner med henholdsvis den højeste og laveste ratio af magtanvendelser pr. godkendt plads.

Tallene i tabellen fremhæver den betydelige kommunale forskel mellem tilbud. Det fremgår, at kommuner med en høj ratio af magtanvendelser pr. godkendt plads oplever væsentligt flere magtanvendelser pr. tilbud sammenlignet med kommuner med en lav ratio.

Denne variation tyder på, at forskellen mellem kommunerne primært skyldes enkelte tilbud, hvor antallet af magtanvendelser ift. antallet af godkendte pladser enten er særligt højt eller lavt. Disse tilbud påvirker kommunens gennemsnit markant og skaber dermed en stor variation i de samlede tal.

Kommune (rangeret efter højest til lavest ratio)	Ratio af magtanvendelser pr. godkendt plads	Magtanvendelser pr. tilbud	Median (magtanvendelser)
Kommune 1	3,4	40,5	40,5
Kommune 2	3,2	125	54,5
...	...	...	...
Kommune 75	0,01	1	1

Omfang af magtanvendelser fordelt på tilbudstyper

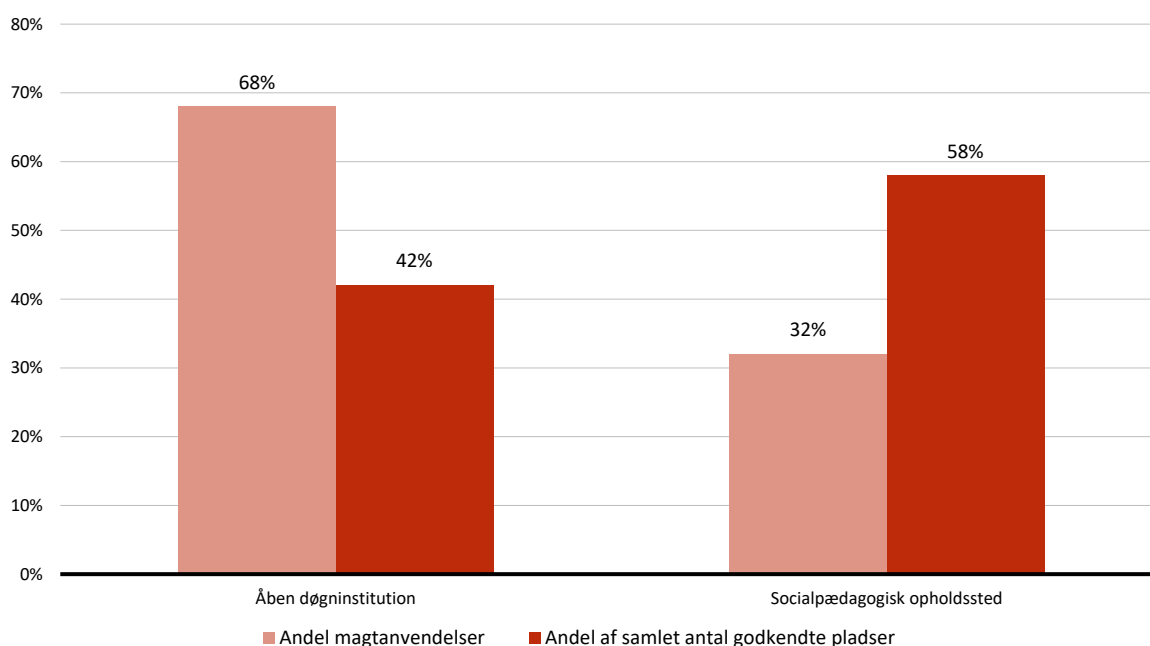
Variation mellem åbne døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder

Figuren nedenfor viser andelen af registrerede magtanvendelser og andelen af det samlede antal godkendte pladser fordelt på, om det er en åben døgninstitution eller et socialpædagogisk opholdssted. Figuren viser, at knap syv ud af 10 (68 pct.) af de registrerede magtanvendelser er registreret på en åben døgninstitution. Det vil dermed også sige, at lidt mere end tre ud af 10 (32 pct.) af de registrerede magtanvendelser er registreret på et socialpædagogisk opholdssted. Der er således registreret flere magtanvendelser på åbne døgninstitutioner sammenlignet med socialpædagogiske opholdssteder. I forhold til den samlede andel af de godkendte pladser er lidt over fire ud af 10 (42 pct.) af alle godkendte anbringelsespladser placeret på åbne døgninstitutioner. Det betyder også, at knap seks ud af 10 (58 pct.) af alle godkendte anbringelsespladser er placeret på socialpædagogiske opholdssteder.

Når andel magtanvendelser og andel af samlet antal godkendte pladser på henholdsvis åbne døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder sammenholdes, viser figuren, at andelen af registrerede magtanvendelser på åbne døgninstitutioner er relativt højere end den tilsvarende andel af godkendte pladser. Omvendt er andelen af registrerede magtanvendelser på socialpædagogiske opholdssteder relativt lavere sammenlignet med andelen af pladser. Samlet set viser fordelingerne, at døgninstitutionerne står for en relativt større andel af registrerede magtanvendelser på trods af, at de har en mindre andel af de samlede godkendte pladser. Tilsvarende står de socialpædagogiske opholdssteder for en relativt mindre andel af de registrerede magtanvendelser, selvom de har en større andel af de samlede godkendte pladser.

Årsagerne til ovennævnte forskel kan skyldes flere faktorer, herunder forskelle i målgruppen, pædagogiske tilgange, organisatoriske rammer og registreringspraksis.

Omfang af magtanvendelser – fordelt på tilbudstyper, sammenholdt med antal godkendte pladser pr. tilbudstype

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023. Figuren viser andelen af magtanvendelser på børne- og ungeområdet fordelt på tilbudstyper. Andel pladser angiver tilbudstypens samlede andel af godkendte pladser for alle tilbud i Tilbudsportalen.

Omfang af magtanvendelser fordelt på tilbudstyper

Variationer på tværs af driftsformer

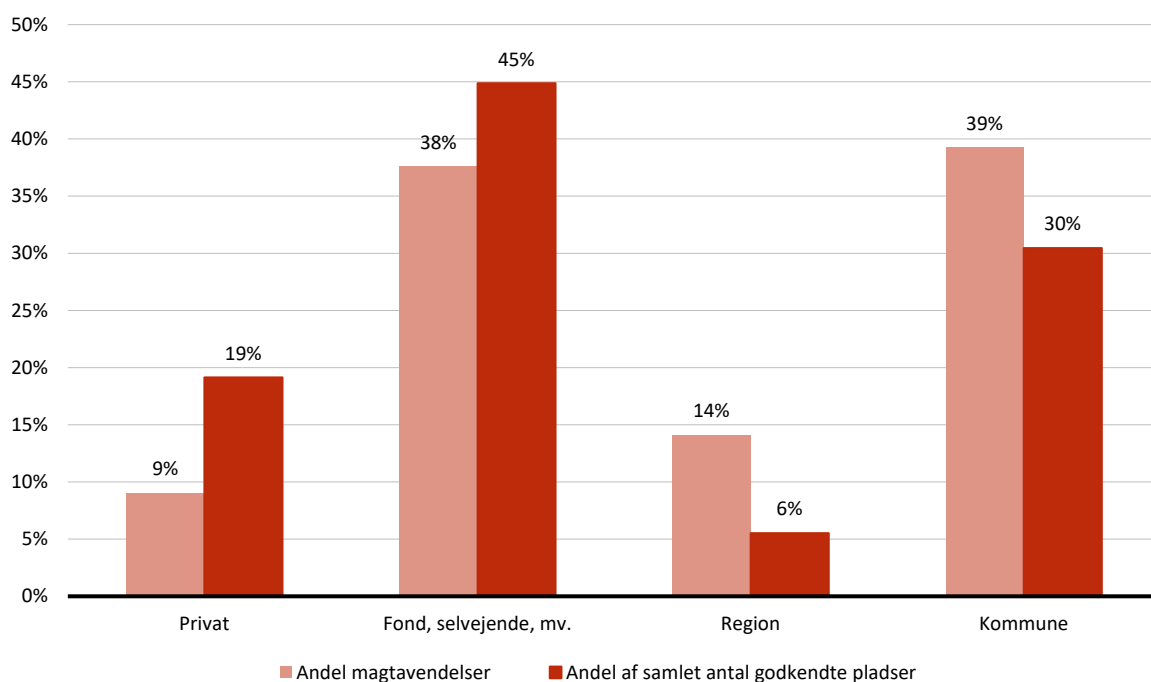
Figuren nedenfor viser andelen af registrerede magtanvendelser og andelen af samlede antal godkendte pladser fordelt på driftsform, dvs. om børne- eller ungehjemmet er privatejet, fonds- eller selvejende eller drives af regionen eller kommunen.

Figuren viser, at knap hver tiende (9 pct.) magtanvendelse er registreret på privatejede børne- og ungehjem. Knap fire ud af 10 (38 pct.) magtanvendelser er registreret på fondsejede eller selvejende børne- og ungehjem. Lidt mere end hver tiende (14 pct.) magtanvendelse er registreret på regionale børne- og ungehjem, og knap fire ud af 10 (39 pct.) magtanvendelser er registreret på kommunale børne- og ungehjem. Det vil altså sige, at den største andel af registrerede magtanvendelser er forgået på kommunale børne- og ungehjem, direkte efterfulgt af de fonds- eller selvejende børne- og ungehjem.

I forhold til andelen af det samlede antal godkendte pladser viser figuren, at knap hver femte (19 pct.) godkendte plads til anbragte børn og unge er placeret på privatejede tilbud. Tæt på halvdelen (45 pct.) af godkendte pladser til anbragte børn og unge er placeret på fondsejede eller selvejende tilbud, mens kun seks pct. af godkendte pladser til anbragte børn og unge er placeret på regionalt, driftede tilbud. Dertil tre ud af 10 godkendte pladser til anbragte børn og unge er placeret på kommunalt, driftede tilbud.

Sammenholdes andelen af magtanvendelser med andelen af godkendte pladser, ser vi fx, at over halvdelen (53 pct.) af de registrerede magtanvendelser er registreret på regionale eller kommunale børne- og ungehjem, selvom de kun har lidt over en tredjedel (36 pct.) af det samlede antal pladser. Årsagerne til disse forskelle kan skyldes flere faktorer, herunder forskelle i målgruppen, pædagogiske tilgange, organisatoriske rammer og registreringspraksis.

Andel magtanvendelser – fordelt på driftsform, sammenholdt med antal pladser pr. driftformstype

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023. Figuren viser andelen af magtanvendelser på børne- og ungeområdet fordelt på, hvilken driftsform som det pågældende tilbud for magtanvendelsen er registreret under. Andel pladser angiver driftsformens samlede andel af godkendte pladser for alle driftsformer i Tilbudsportalen.

Omfang af magtanvendelser fordelt på tilbudstyper

Ratioen af magtanvendelser pr. godkendt plads varierer alt efter størrelse på børne- og ungehjem

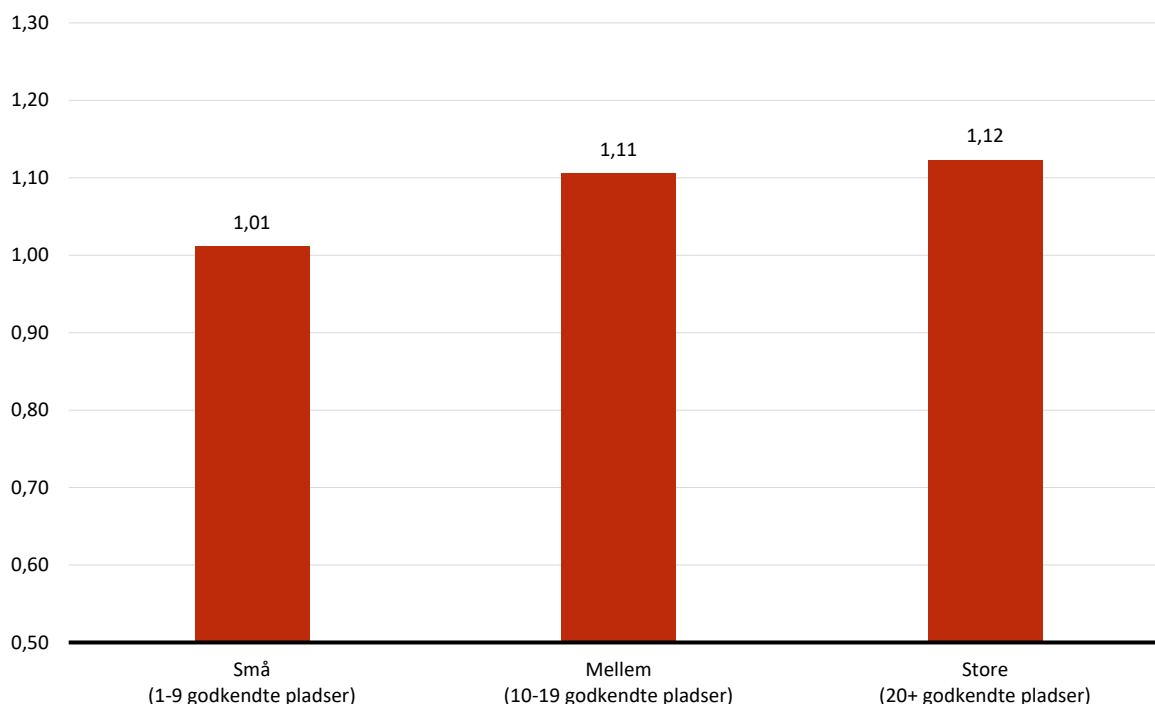
Figuren nedenfor viser ratioen af magtanvendelser pr. godkendt plads, fordelt på størrelsen på tilbuddet.

Figuren viser, at der for mindre tilbud, som er alle tilbud med 1-9 godkendte anbringelsespladser, i gennemsnit er registreret 1,01 magtanvendelser pr. plads. For mellemstørrelse tilbud, som er alle tilbud med 10-19 godkendte anbringelsespladser, er der i gennemsnit registreret 1,11 magtanvendelser pr. plads.

Dertil er der for store tilbud, som er defineret ved 20 eller flere godkendte anbringelsespladser, registreret 1,12 magtanvendelser pr. plads.

Figuren indikerer en tendens til, at større tilbud har flere magtanvendelser pr. godkendt plads sammenlignet med mindre tilbud. Årsagen til denne tendens er ikke åbenlys på baggrund af data. Det kan tyde på, at rammeforholdene i de store institutioner kan skabe flere komplekse situationer eller flere interaktioner, hvori magtanvendelser sker.

Magtanvendelser pr. godkendt plads – fordelt på tilbudsstørrelse (godkendte pladser)

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023. Figuren viser ratioen af magtanvendelser på børne- og ungeområdet pr. godkendt plads i tilbud fordelt på tilbudsstørrelse. Tilbudsstørrelse er beregnet med udgangspunkt i tilbuddets antal af godkendte anbringelsespladser til børn og unge.

Omfang af magtanvendelser fordelt på tilbudsmålgrupper

Andelen af magtanvendelser varierer på tværs af tilbudsmålgrupper

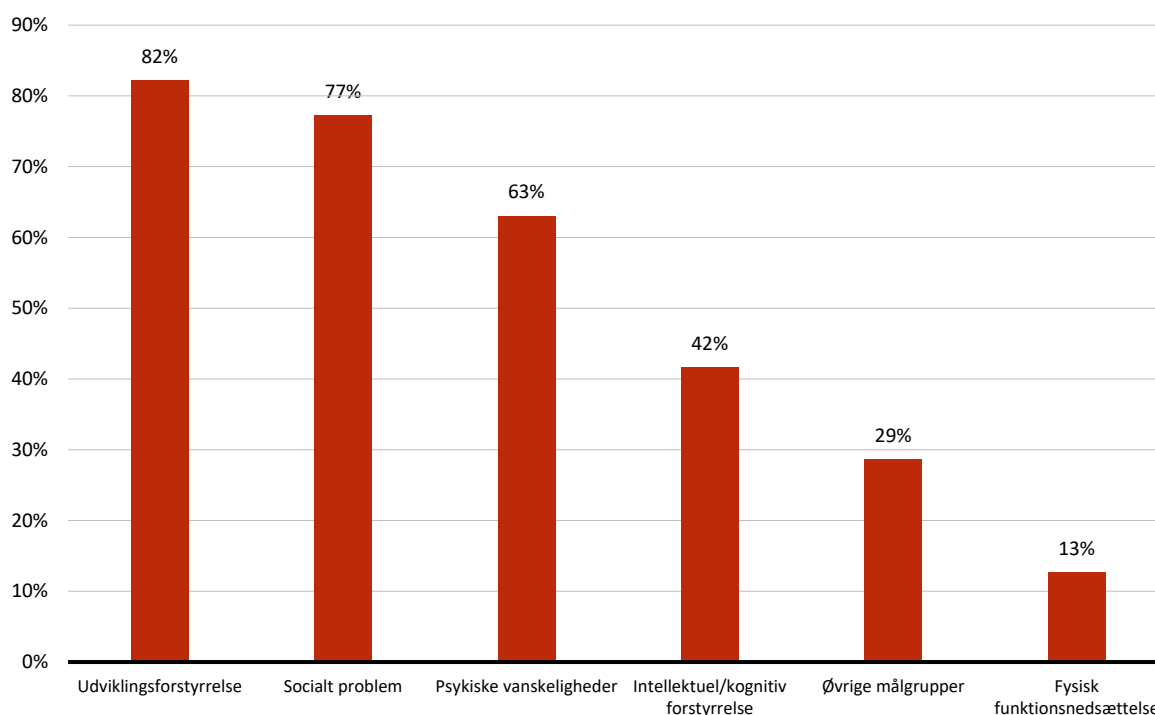
Figuren nedenfor viser andelen af magtanvendelser pr. tilbudsmålgruppe på aggregeret niveau.

Figuren viser, at over otte ud af 10 (82 pct.) af magtanvendelserne er registreret på tilbud, der har pladser til målgruppen af anbragte børn og unge med udviklingsforstyrrelse, som tilbuddets eneste målgruppe eller iblandt flere målgrupper. Dertil er lidt under otte ud af 10 (77 pct.) af magtanvendelserne registreret på tilbud, der har pladser til anbragte børn og unge med sociale problemer. Over seks ud af 10 (63 pct.) af magtanvendelserne er registreret på tilbud med pladser til

anbragte børn og unge med psykiske vanskeligheder, mens lidt over fire ud af 10 (42 pct.) af magtanvendelserne er registreret på tilbud med pladser til anbragte børn og unge med intellektuel/kognitiv forstyrrelse. Derudover er knap tre ud af 10 (29 pct.) af magtanvendelserne registreret på tilbud med øvrige målgrupper og lidt over hver tiende (13 pct.) magtanvendelse er registreret på tilbud med pladser til anbragte børn og unge med fysisk funktionsnedsættelse.

Altså indikerer figuren, at den største andel af registrerede magtanvendelser foregår ved de tilbudsmålgrupper, der har udviklingsforstyrrelser, sociale problemer og psykiske vanskeligheder.

Andel magtanvendelser pr. tilbudsmålgruppe (aggregeret)

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023. Figuren viser andelen af registrerede magtanvendelser fordelt på målgrupper. De fleste børne- og ungehjem er godkendt til flere målgrupper, og én magtanvendelse kan derfor tælles med i flere kategorier. Beregningen af andelen af magtanvendelser pr. tilbudsgruppe er derfor på aggregeret niveau, hvilket gør, at figuren ikke summerer til 100 pct., men viser i stedet en relativ fordeling af indberettede magtanvendelser på målgrupper. Der skal tages forbehold for, at figuren ikke viser den tilsvarende andel af pladser til målgruppen.

Omfang af magtanvendelser fordelt på tilbudsmålgrupper

Andelen af registrerede magtanvendelser er tilsvarende godkendte pladser fordelt på antal målgrupper

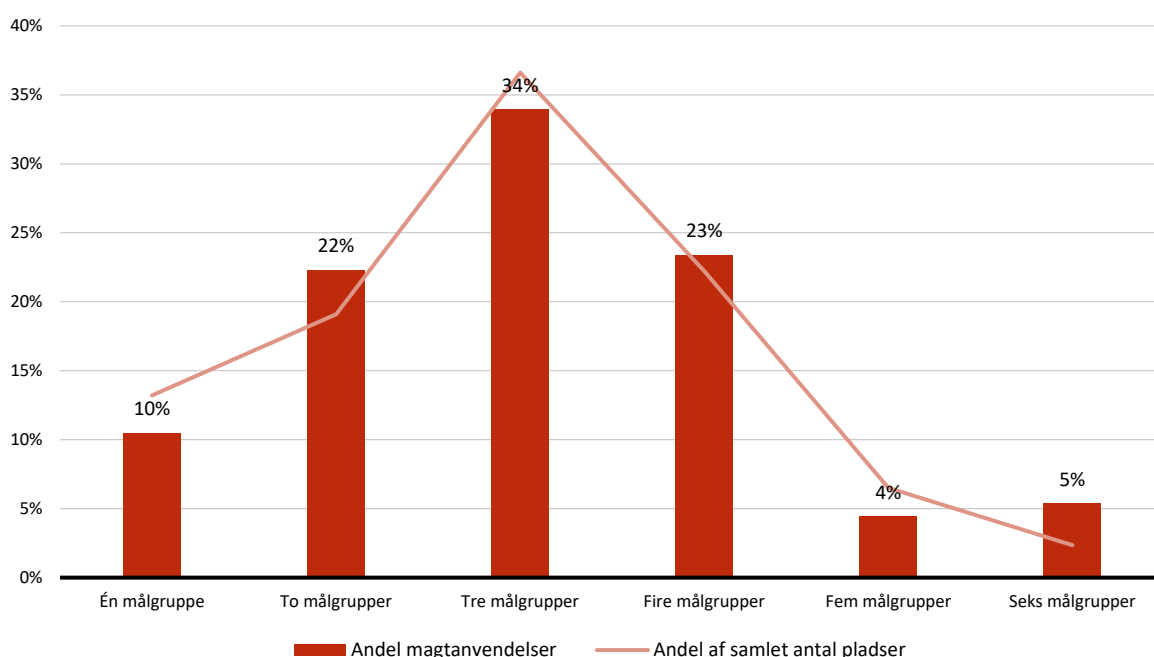
Figuren nedenfor viser andelen af registrerede magtanvendelser fordelt på antal målgrupper, som tilbuddet er godkendt til, sammenholdt med andelen af godkendte pladser i alle tilbud.

Figuren viser, at lidt over en tredjedel (34 pct.) af magtanvendelserne er indberettet på tilbud, som har tre målgrupper, hvilket passer til, at lidt over en tredjedel (37 pct.) af godkendte pladser er på børne- og ungehjem, som er godkendte til tre målgrupper. Dertil er lidt mere end en femtedel (22 pct. og 23 pct.) af magtanvendelserne indberettet på tilbud, der er godkendt til hhv. to eller fire målgrupper, hvilket cirka svarer til andelen af godkendte pladser på børne- og ungehjem, som er

godkendte til to eller fire målgrupper (19 pct. og 22 pct.). Samtidig er hver tiende magtanvendelse (10 pct.) indberettet på tilbud henvendt til én målgruppe, hvilket er en smule mindre end andelen af godkendte pladser til børne- og ungehjem, som har én godkendt målgruppe (13 pct.). Færre end hver tiende (4 pct. og 5 pct.) indberettede magtanvendelse er sket på tilbud, som er henvendt til hhv. fem eller seks målgrupper, hvilket er en smule mindre hhv. mere end andelen af godkendte pladser til børne- og ungehjem med fem eller seks godkendte målgrupper (6 pct. og 2 pct.).

Overordnet set, viser figuren altså, at andelen af indberettede magtanvendelser følger en tilsvarende fordeling som andelen af det samlede antal pladser, når man ser på, hvor mange målgrupper de forskellige tilbud er godkendt til.

Omfang af magtanvendelser – fordelt på antal målgruppe, som tilbuddet er godkendt til, sammenholdt med andel godkendte pladser i alle tilbud

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023 og Tilbudsportalen pr. 31. december 2023. Figuren viser omfanget af magtanvendelser fordelt på antallet af målgrupper på tilbudsniveau sammenholdt med andelen af godkendte pladser for tilbud, som er godkendt til hhv. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 målgrupper. Kategorierne indeholder forskellige kombinationer af op til seks målgrupper. Data er aggregeret fra afdelingsniveau til tilbudsniveau.

Kvalitet i indberetninger af magtanvendelser

Tidsfristen for at indberette magtanvendelser overholdes næsten altid

En af reglerne for indberetningen af magtanvendelser er, at indberetningsskemaet skal sendes til det pågældende socialtilsyn senest ved udgangen af måneden. Figuren nedenfor viser andelen af indberetninger, som overholder tidsfristen fordelt på de fem socialtilsyn. Dertil er den samlede andel vist i søjlen længst til venstre.

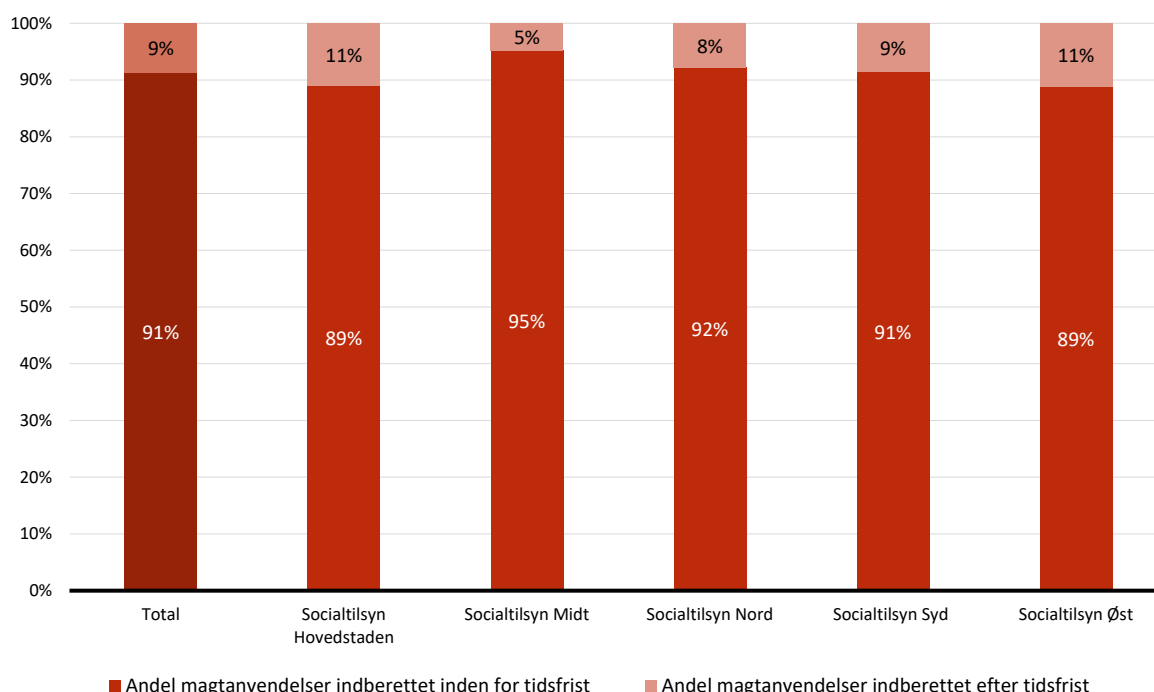
På tværs af socialtilsynene er tidsfristen (30 dage fra hændelsen) i gennemsnit overholdt i ni ud af 10 (91 pct.) af de indberettede magtanvendelser. Tilsvarende er tidsfristen ikke overholdt i én ud af 10 (9 pct.) af de indberettede magtanvendelser. Figuren viser, at der er begrænset variation i andelen

af overholdte tidsfrister på tværs af socialtilsynene. Socialtilsyn Midt har den højeste andel af overholdte tidsfrister med 95 pct., mens Socialtilsyn Hovedstaden og Øst har den laveste på 89 pct.

Figuren indikerer altså, at reglen om at indsende indberetningsskemaet til socialtilsynet ved udgangen af måneden generelt overholdes af anbringelsesstederne på tværs af socialtilsynene.

Dertil er det vigtigt at notere, at opgørelsen over tidsfrister indeholder 4.949 ud af de 5.289 indberettede magtanvendelser. Dette skyldes, at Socialtilsyn Nord selv har registreret, om tidsfristen er overholdt, men har undladt at angive dette for 311 af de indberettede magtanvendelser. Disse forskelle i data gør det vanskeligt at sammenligne Socialtilsyn Nord med de øvrige socialtilsyn.

Andel indberetninger som overholder tidsfristen - fordelt på socialtilsyn

Note: N=4.949. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023.

Figuren viser andelen af registrerede magtanvendelser, som er indberettet enten inden for eller efter tidsfrist. En registreret magtanvendelse skal indsendes til det pågældende socialtilsyn ved udgangen af måneden (Social- og Boligstyrelsen). Hvorvidt tidsfristen for indberetningen er overholdt er beregnet ved at sammenholde datoen for magtanvendelsen med datoen, som det pågældende socialtilsyn modtog indberetningen.

Kvalitet i indberetninger af magtanvendelser

Langt de fleste indberetninger af magtanvendelser er korrekte udfyldte

Figuren nedenfor viser andelen af korrekt og forkert udfyldte indberetninger fordelt på de fem socialtilsyn og med en samlet andel i søjlen længst til venstre.

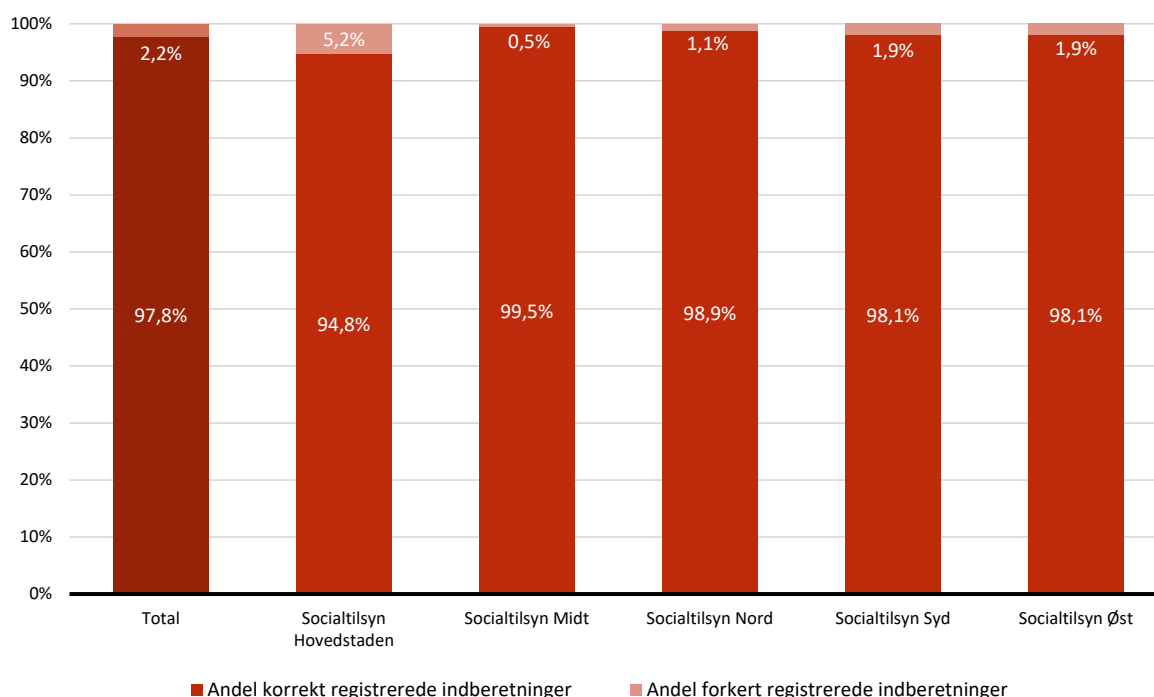
Som tidligere beskrevet, består indberetningerne af en række obligatoriske felter, som skal udfyldes af de enkelte tilbud, når de indberetter magtanvendelsen. I denne analyse indbefatter en korrekt udfyldt indberetning, at hhv. oplysninger om barnets alder, sted for indgrebet samt type af indgreb er udfyldt i indberetningen. De yderligere lovpligtige oplysninger i indberetningsskemaerne frem-

går ikke i data modtaget fra socialtilsynene og er derfor ikke medtaget i denne analyse.

Figuren viser, at 98 pct. af indberetningerne er korrekt udfyldt på tværs af socialtilsynene. Der er begrænset variation i andelen af korrekt udfyldte indberetninger på tværs af socialtilsynene. Socialtilsyn Midt har den højeste andel af korrekt udfyldte indberetninger med 99 pct., mens Socialtilsyn Hovedstaden har den laveste andel med 95 pct.

Ud af de 5.289 registrerede magtanvendelser i 2023 mangler der i 54 indberetninger oplysninger om indgrebstype, i 39 indberetninger oplysninger om indgrebssted og i 29 indberetninger oplysninger om barnet/den unges alder.

Andel korrekt og forkert udfyldte indberetninger - fordelt på socialtilsyn

Note: N=5.289. Kilde: Socialtilsynenes opgørelser af registrerede magtanvendelser for 2023. Andelen af korrekt registrerede indberetninger er beregnet med udgangspunkt i Social- og Boligstyrelsens indberetningsskema til døgninstitutioner og opholdssteder. Flere af de lovpligtige oplysninger fra indberetningsskemaet fremgik ikke på tværs af alle aktindsigterne fra socialtilsynene. Derfor er en korrekt udfyldt indberetning i opgørelsen defineret ved, at oplysninger om hhv. alder, sted for indgreb og type af indgreb er angivet.

Lovændringer i behandling

FORVENTEDE LOVÆNDRINGER PÅ OMRÅDET

Der er ved tidspunktet for offentliggørelse af rapporten forventede lovændringer på vej, som får indflydelse på regelgrundlaget. Det påtænkes blandt andet at ændre socialtilsynenes besøg på børne- og ungehjem efter Barnets Lov § 43 fra årlige besøg til besøg hvert tredje år, ligesom det forventes, at der sker en overgang til risikobaserede tilsyn. Derudover forventes det, at lov om voksenansvar ændres, så det fremover er pligtigt at anføre, hvorvidt barnets redegørelse indgår i indberetningen af magtanvendelsen eller ej, og om barnet har fået mulighed for at bidrage med sin redegørelse over forløbet. Slutteligt påtænkes det, at registreringspligten for magtanvendelser ændres fra 24 timer til 72 timer.

7. Undersøgelsestilgang

Tilgang til undersøgelsen og datakilder

Dette kapitel beskriver undersøgelses- og analyse-tilgangen, samt hvilke datakilder undersøgelsen bygger på. For både at give børnene og de unge en stærk stemme og derigennem belyse, hvordan anbragte børn og unge oplever magtanvendelser, og samtidig undersøge omfanget af magtanvendelser på børne- og ungeområdet, anvender vi i undersøgelsen et mixed methods-undersøgelsesdesign, hvor vi kombinerer kvalitative og kvantitative datakilder. Undersøgelsen er baseret på tre datakilder, som er beskrevet nedenfor.

Interviews med anbragte børn og unge

For at undersøge, hvordan anbragte børn og unge oplever magtanvendelser, herunder om de oplever deres retssikkerhed udfordret, har Rambøll gennemført kvalitative interviews med 17 anbragte børn og unge. Formålet med interviewene er at indsamle dybdegående viden blandt børnene og de unge om, hvordan de oplever magtanvendelser. Kernen i undersøgelsen er således de anbragte børn og unges egne oplevelser med magtanvendelser, og hvilke tanker og følelser børnene og de unge oplever, når magtanvendelser foretages.

Interviews med anbragte børn og unge er en særlig størrelse, hvorfor der har været nedsat en følgegruppe, som gennemgås senere i kapitlet. Følgegruppen har kvalificeret undersøgelsens tilgang.

Datagrundlaget består af interviews med 17 anbragte børn og unge i alderen 10-16 år og en tidligere anbragt over 18 år. De interviewede børn og unge er anbragte på seks forskellige børne- og ungehjem af varierende størrelser, placeret i hhv. region Syd, Midt, Sjælland og Hovedstaden.

Fremgangsmåde og erfaringer fra rekrutteringsprocessen uddybes på de følgende sider.

Interviews med socialtilsyn

I forbindelse med den kvantitative analyse af omfang og praksis for indberetninger af magtanvendelser har Rambøll gennemført individuelle virtuelle interviews med repræsentanter fra to af de fem kommunale socialtilsyn.

De to socialtilsyn er udvalgt med fokus på at sikre spredning. De repræsenterer to forskellige dele af landet, hvor antallet af registrerede magtanvendelser pr. godkendt plads adskiller sig. Samtidig er der stor forskel mellem de to socialtilsyn på, hvor stor en andel af de indberettede magtanvendelser der indeholder barnets redegørelse.

Formålet med interviewene var at få indsigt i socialtilsynenes praksis for håndtering af indberettede magtanvendelser for at kunne kvalificere nogle af de kvantitative analysefund og dertil også få nogle kvalitative perspektiver på de forskelle, vi ser i data fra socialtilsynene.

Interviewene tog udgangspunkt i:

- Proces og praksis for behandling af indberetninger, herunder hvordan socialtilsynet arbejder internt med indberetningsdata.
- Retningslinjer for institutionernes indberetningspraksis, herunder kvalitetskontrol.
- Perspektivering på kvantitative analyser.

FAKTABOKS: SOCIALTILSYNET

Socialtilsynet ligger under Social og Boligstyrelsen og består af fem kommunale tilsyn (Hovedstaden, Midt, Nord, Syd, Øst). Socialtilsynet har som primær opgave at føre et løbende driftsorienteret tilsyn med plejefamilier og sociale tilbud, der er omfattet af lov om socialtilsyn. Det betyder bl.a., at de har ansvaret for, at sociale tilbud og plejefamilier generelt er egnede til målgruppen. De fører driftsorienteret tilsyn og skal aflægge besøg hos tilbuddene mindst én gang om året. Her prioriterer de ud fra en risiko vurdering, hvilke forhold der skal undersøges nærmere og hvilke forhold der skal tillægges mere eller mindre vægt i vurderingen af tilbuddenes eller plejefamiliernes kvalitet.

Tilgang til undersøgelsen og datakilder

Registrerede magtanvendelser samt baggrundsoplysninger på tilbud

For at kunne undersøge omfanget og praksis for indberetninger af magtanvendelser søgte Børnerådet i august 2024 aktindsigt i de fem socialtilsyns samlede data på indberetninger om magtanvendelser på børne- og ungeområdet. Efter data blev udleveret, overdragede Børnerådet data til Rambøll.

Det tilvejebragte data fra socialtilsynene spænder over registrerede magtanvendelser i 2019-23. Men datakvaliteten i årene er varierende i et sådant omfang, at den gennemførte analyse er på data fra 2023, da 2023 udgør det kvalitetsmæssige mest konsistente dataår. Datakonsistensen er vurderet på, hvorvidt socialtilsynene har tilvejebragt de samme grundoplysninger, fx alder, og ikke har større og forskellige måder at registrere data på, der vil medføre en risiko for forkerte sammenligninger på tværs. Datakvaliteten har i de øvrige år været præget af forskelle i, hvordan tilsynene registrerer bestemte oplysninger, både på tværs af tilsyn og inden for samme tilsyn over flere år.

Datagrundlaget indikerer inkonsistent datahåndtering, hvor fx antallet af registrerede magtanvendelser vokser drastisk i et socialtilsyn over tid, hvilket ikke er tilfældet i de andre socialtilsyn. Det rejser spørgsmål om integriteten af data i en sammenligning. Ligeledes har der været enten huller i, hvilke data socialtilsynene har fremsendt, eller i, hvorvidt alle oplysningerne er registreret konsistent, fx barnets redegørelse, som vurderes forskelligt.

Socialtilsynenes data indeholder ikke baggrundsoplysninger om det specifikke tilbud, hvori hændelsen er sket. Rambøll har kombineret data om magtanvendelser i 2023 fra de fem socialtilsyn med baggrundsoplysninger om de enkelte tilbud via Tilbudsportalen.

Det samlede datagrundlag består således af 5.289 unikke registrerede magtanvendelser på børne- og ungeområdet i 2023, som alle er registreret enten på åbne døgninstitutioner eller socialpædagogiske opholdssteder. Hver magtanvendelse er matchet med baggrundsoplysninger om det tilbud, som magtanvendelsen fandt sted på. For en uddybende beskrivelse af fremgangsmåde i den kvantitative analyse, se appendix 1.

Genopfriskning – hvad er en magtanvendelse?

Magtanvendelser er beskrevet i lov om voksenansvar. Magtanvendelse er en samlet betegnelse for indgreb i den personlige frihed. Magtanvendelse er en indgriben, der anvendes, når det er nødvendigt at handle med magt overfor et barn eller ung – mod dennes vilje – for at varetage omsorgs- og tilsynspligten og med det formål at undgå, at barnet eller den unge eller andre lider væsentlig personskade, eller hvor forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet at anvende magt.

Interviewtilgang med børn og unge

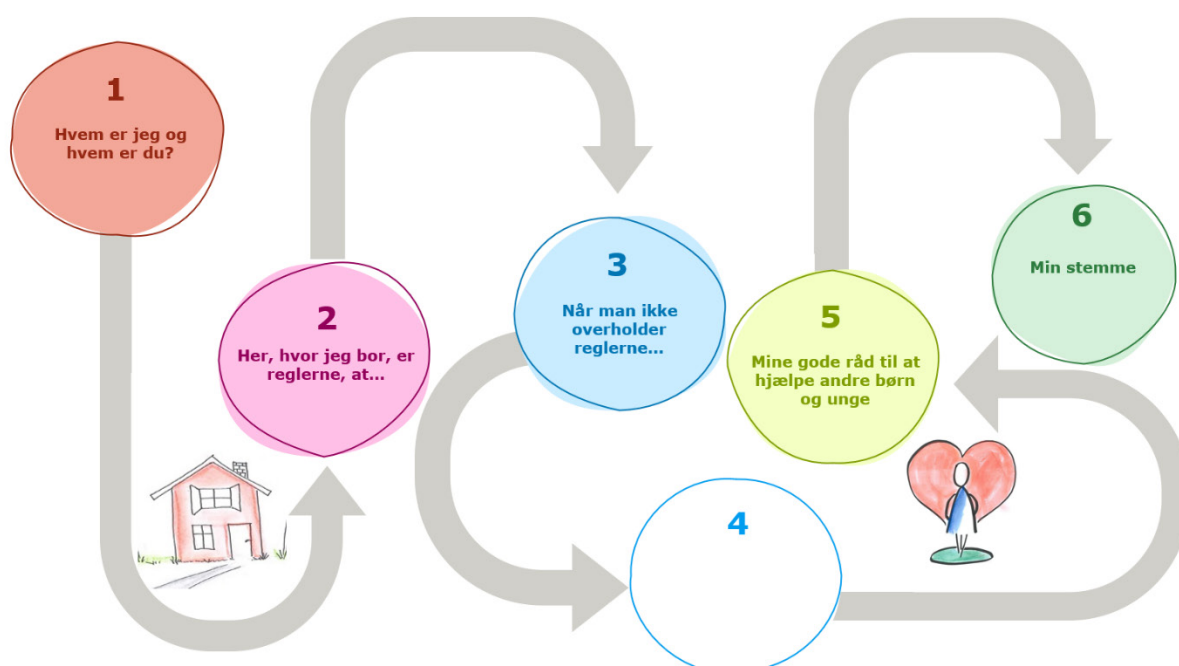
Sådan har vi talt med børnene og de unge om magtanvendelser

Magtanvendelser er et fagligt begreb, som ikke nødvendigvis resonerer med anbragte børn og unges forståelsesramme eller sprogbrug. Derfor har vi i dialogen med børnene og de unge indledende omtalt magtanvendelser som: *"...når de voksne gør noget, som er mod ens egen vilje, og som man ikke synes, at de skal gøre"* og lagt vægt på indgriben i selvbestemmelsesretten. For at konkretisere har vi brugt en række eksempler på magtanvendelser i alderstilpasset sprog: *"Det kan være, at de voksne har holdt fast i en og ført en afsted ind på fx værelset eller hjem til der, hvor de bor, selvom man ikke ville. Det kan være, at de voksne har kigget, hvad man har i lommerne eller på ens værelse, selvom man ikke ville have det. Eller at de voksne har taget noget fra en, fx en telefon, selvom man ville beholde den."* Eksemplerne har været visuelt understøttet af tegninger, der eksemplificerer situationer med magtanvendelser, se appendix 2. Afslutningsvist har vi fortalt, at det er handlinger, som nogle voksne kalder en 'magtanvendelse' og spurgt, om de kender begrebet, eller om der er brug for, at vi forklarer det på en anden måde.

Sådan er vi gået til interviewene

For at give anbragte børn og unge en tydelig stemme er dataindsamlingen tilrettelagt som narrative interviews med børnene og de unge, der har kredset omkring deres egne oplevelser med magtanvendelser i konkrete situationer. Heri har vi også fokuseret på, hvad der leder op til, og hvad der sker efter magtanvendelsen, for ligeledes at undersøge, hvordan den efterfølgende håndtering af magtanvendelser spiller ind på børnene og de unges samlede oplevelse.

Interviewene er bygget op omkring et roadmap, som følger undersøgelsens tematiske fokus, og som gør det tydeligt for børnene og de unge, hvad vi ønsker at tale med dem om. For at give børnene og de unge ejerskab over egen fortælling og berige undersøgelsen har det været afgørende at lade dem diktere tempo og retning i samtalen såvel som at følge deres umiddelbare intentioner og ønskede samtaleemner. Vores roadmap består af seks samtalecirkler:

Datagrundlag i kvalitativ undersøgelse

Følgegruppe

Undersøgelsen af anbragte børn og unges oplevelser med magtanvendelser er blevet fulgt af en følgegruppe, der præsenteres herunder. Følgegruppen har været involveret før rekruttering af børne- og ungehjem til casebesøg og interviews og midtvejs i dataindsamlingen (casebesøgsperiode). Følgegruppen har indledningsvist kvalificeret tilgangen til dataindsamling og undervejs i undersøgelsesprocessen givet kritik og perspektivering til analysefundene fra børnene og de unges stemmer. Gennem konstruktive inputs har følgegruppen således understøttet undersøgelsestilgangen såvel som vores tilgang til at fortolke på børnene og de unges stemmer.

Følgegruppens medlemmer:

- **Hanne Warming**, professor (Sociology & Childhood), Department of Social Sciences and Business Social Dynamics and Change, Roskilde Universitet.
- **Rikke Yde Tordrup**, psykolog, klinisk specialist i børn og unge.
- **Tore Kargo**, chefkonsulent i Foreningen af døgn- og dagtilbud for udsatte børn og unge.
- **Caroline Adolphsen**, professor (Jura), forsker i velfærdsret med særligt fokus på børn og udsatte borgere, Juridisk Institut, Aarhus Universitet.
- **Janne Østergaard Hagelquist**, psykolog, specialist i børnepsykologi og supervision.
- **Anne Dorthe Hestbæk**, seniorforsker ved VIVE med ekspertise inden for anbringelse og udsatte.

Rekruttering

I rekrutteringsprocessen har vi haft fokus på at skabe spredning på hhv. geografisk placering såvel som størrelsen på børne- og ungehjem målt på antal pladser. Ud fra Tilbudsportalen* og magtanvendelsesdata fra socialtilsynene har vi inddelt børne- og ungehjem efter størrelse, geografisk placering og oplysninger om afholdte magtanvendelser. Derudfra har vi været i dialog med cirka 70 børne- og ungehjem om muligheden for at komme på besøg og interviewe de anbragte børn og unge om oplevelser med magtanvendelser.

Rekrutteringsprocessen har som tidligere nævnt medført interviews med 17 anbragte børn og unge i alderen 10-16 år og en tidligere anbragt over 18 år. Langt størstedelen af de kontaktede børne- og ungehjem har udvist interesse i at deltage i undersøgelsen, men har af følgende primære årsager ikke haft mulighed for det:

- *Der er behov for at tage hensyn til børnene og de unge i forhold til, at deres nuværende situationer ikke kan forenes med interview om magtanvendelser.*
- *Børnene og de unge ønsker ikke at deltage.*
- *Der har ikke været magtanvendelser længe.*
- *Børnene og de unge deltager i/har lige deltaget i en anden undersøgelse og derfor vil en ny forstyrrelse være uhensigtsmæssig.*

Gennem rapporten har vi gengivet citater fra børnene og de unge, som vi har snakket med. Ved citaterne har vi angivet, hvorvidt de forskellige udsagn er fra henholdsvis et barn, som er under 14 år eller fra en ung, som er 14 år eller ældre.

Datagrundlag i kvalitativ undersøgelse

Forberedelse af besøg

I forberedelsen af vores casebesøg har vi haft en forberedende dialog med de børne- og ungehjem, vi har besøgt. Formålet med den forberedende dialog var for det første at sikre samtykke til, at børnene og de unge kunne deltage i interviews. For det andet ønskede vi at være hensynsfulde og være opmærksomme på, om der var individuelle behov/udfordringer for barnet eller den unge, vi skulle tage højde for i samtalen. For det tredje var det vigtigt at have tydelige aftaler for, hvilke handlinger der skulle iværksættes, hvis interviewet eller emnet magtanvendelser skulle påvirke barnet eller den unge negativt, enten i interviewsituationen eller efterfølgende.

Som led i forberedelsen af de interesserede børn og unge har vi udviklet børnevenligt formidlingsmateriale. Formidlingsmaterialet rammesætter, hvorfor vi ønsker at tale med børnene og de unge – at deres stemme er vigtig, forklaret hvad interviewet handlede om på en letforståelig facon og præsenteret de besøgende konsulenter. Dertil fik børnene og de unge sammen med deres relevante kontaktpædagoger mulighed for at forberede besøget ved fx at vælge, hvilke fysiske rammer interviewet skulle foregå i, eller hvorvidt de ønskede en ven eller voksen til stede under interviewet. Materialet og forberedelsen blev udarbejdet for at understøtte, at børnene og de unges forståelsesgrundlag var så godt som muligt, så de kunne føle et trygt og oplyst grundlag at deltage ud fra.

Undersøgelsestilgangens muligheder og begrænsninger

Den tilrettelagte undersøgelse af anbragte børn og unges oplevelser med magtanvendelser giver et dybdegående indblik i 17 børn og unges oplevelser og følelser. Deres oplevelser og følelser giver os både indblik i det enkelte barns situation samt levede erfaringer og et tværgående billede af følelser, overvejelser og endda oplevelser, der går igen i børnene og de unges fortællinger om magtanvendelser. Det giver os et unikt indblik i, hvordan anbragte børn og unge oplever magtanvendelser.

Vi kan ikke ud fra datagrundlaget generalisere indsigterne til alle børn og unge. Dels på grund af antallet af interviewede anbragte børn og unge. Dels fordi det ikke kan udelukkes, at der er et selektionsbias i, hvilke institutioner der har ønsket at deltage i undersøgelsen af hensyn til at skabe en repræsentativ bredde i forhold til anbringelsessteder. De 17 børn og unge kommer fra seks ud af 70 kontaktede børne- og ungehjem.

Til trods for ovenstående forbehold, gav vores besøgsoplevelser klart indtryk af forskellige børn og 'steder', og børne- og ungehjemmene var på samme tid forskellige på størrelse, målgrupper og geografi. I forlængelse heraf oplevede vi også en datamætning i forhold til børnene og de unges fortællinger. De senest afviklede interviews var kendetegnet ved, at størstedelen af de anbragte børn og unges oplevelser og refleksioner omkring magtanvendelser var sammenfaldende med allerede tilvejebragte indsigter fra tidligere interviews.

8. Appendix

Oversigt

- 1 Metodebilag kvantitativ analyse
- 2 Definitioner på magtanvendelser
- 3 Indberetningsskema Bilag 1a

Metodebilag kvantitativ analyse

Datarens og match af magtanvendelsesdata med tilbudsdata

Datagrundlaget i den kvantitative delrapport består af en kombination af data om hhv. registrerede magtanvendelser på børne- og ungeområdet i 2023 og baggrundsdata på specifikke tilbud fra Tilbudsportalen.

Data fra socialtilsynene om magtanvendelser indeholder oplysninger om den enkelte magtanvendelse samt barnets alder og køn, og hvorvidt barnets redegørelse er vedlagt med indberetningen. Data fra Tilbudsportalen indeholder oplysninger om alle tilbuds geografiske lokation, godkendte målgrupper, tilbudstyper og antal godkendte pladser pr. tilbudstype. Alle oplysninger er på afdelingsniveau, så tilbud med flere afdelinger har unikke opgørelser af målgrupper og antal pladser for hver afdeling under samme tilbud. Eftersom de to datakilder ikke indeholder de samme data, som er relevante for undersøgelsen, har det været nødvendigt at kombinere de to datasæt.

Databehandling af tilbudsdata

Rambøll indledte databehandlingen ved at frasortere tilbud i data, som ikke er relevante for undersøgelsen. De inkluderende tilbud er udvalgt ud fra to parametre: 1) Tilbud, som er godkendt børne- og ungeområdet, 2) Tilbud af typen åbne døgninstitutioner eller socialpædagogiske opholdssteder.

Efter udvælgelsen af relevante tilbud beregnede Rambøll antallet af godkendte pladser for hvert tilbud. Derudover er antallet af pladser beregnet på tværs af en række forskellige kategorier, herunder antal pladser i hver region, kommune, målgruppe, tilbudstyper og driftsform.

Databehandling af magtanvendelsesdata

Rambøll modtog data om magthanvendelser i særskilte opgørelser fra hvert socialtilsyn. Data i opgørelserne blev derefter ensrettet, så alle relevante variable var ens på tværs af socialtilsyn og afslutningsvist samlet til ét datasæt.

Kombination af data

I de modtagne data fra alle fem socialtilsyn er magtanvendelserne registeret med et dertilhørende tilbuds-ID. Der er dog ingen magtanvendelser, som er registreret med et afdelings-ID. Eftersom data på Tilbudsportalen er på afdelingsniveau, har det været nødvendigt at aggregere data fra afdelingsniveau til et overordnet tilbuds niveau for at matche de enkelte magtanvendelser med karakteristika for det anbringelsessted, som hændelsen er sket på.

Konkret betyder det, at data om hhv. afdelingers tilbudstype, målgrupper og antal pladser er lagt sammen inden for det overordnede tilbud, de hører under. Se nedenstående eksempel.

	Pladser	Socialt problem	Fysisk funktionsnedsættelse	Psykiske vanskeligheder
Tilbud 1 - Afdeling 1	8	Ja	Nej	Nej
Tilbud 1 - Afdeling 2	5	Nej	Ja	Nej
Tilbud 1 - Afdeling 3	10	Ja	Nej	Nej

	Pladser	Socialt problem	Fysisk funktionsnedsættelse	Psykiske vanskeligheder
Tilbud 1 (aggregeret)	23	Ja	Ja	Nej

Metodebilag kvantitativ analyse

Efter aggregering af tilbudsdata er de specifikke magtanvendelser blevet matchet med baggrundsoplysningerne for det pågældende tilbud via tilbuddets ID. I det endelige datasæt består hver observation således af én magtanvendelse med oplysninger om magtanvendelsens karakter samt baggrundsoplysninger om det tilbud, magtanvendelsen fandt sted på.

Forbehold

På baggrund af den foretagne datakombination og datarens, hvor tilbudsdata på afdelingsniveau er aggregeret til tilbudsniveau, bør der tages en række forbehold i de foretagne analyser.

I analysen af omfanget af magtanvendelser i Danmark på kommunalt niveau (kapitel 6) er det ikke muligt at tage højde for, at nogle tilbud har afdelinger på tværs af kommunegrænser. I de tilfælde har tilbuddet fået én klassificering af geografisk placering. Der kan derfor være afdelinger, som er talt med i en kommune, de ikke er placeret i.

I analysen af omfanget af magtanvendelser fordelt på målgrupper (kapitel 6) er optællingen af målgrupper baseret på alle målgrupper i tilbuddene. En magtanvendelse, som er registreret på en afdeling med én målgruppe, vil derfor også blive talt med i optællingen af magtanvendelser på en anden målgruppe, fordi afdelingerne er lagt sammen under samme tilbud. Resultaterne er dermed potentielt overestimerede, sammenlignet med, hvis det havde været muligt at koble magtanvendelserne med baggrundsoplysninger på afdelingsniveau.

Definitioner på magtanvendelser

Illustrationer som eksempler

I interviewene med de anbragte børn og unge har Rambøll anvendt tegninger, der eksemplificerer forskellige typer af magtanvendelser. Disse tegninger er blevet brugt som del af dataindsamlingen til at understøtte dialogen med de anbragte børn og unge og konkretisere, hvad en magtanvendelse kan være. For en uddybning af den metodiske tilgang og anvendelsen af tegningerne, se kapitel 7.

Til udviklingen af tegningerne er der taget udgangspunkt i Voksenansvarsloven, kapitel 3, hvorefter eksemplerne er kvalificeret i dialog med en ekspert i følgegruppen. Ud af denne proces blev syv eksempler på magtanvendelser illustreret for at oversætte fem typer af magtanvendelser fra

voksenansvarsloven til børnene og de unge:

§ 8 vedrørende afværgehjælp

§ 9 vedrørende fysisk magtanvendelse

§ 10 vedrørende tilbageførelse ved rømning

§ 15b vedrørende midlertidig inddragelse af mobiltelefoner eller andet elektronisk kommunikations- og spilleudstyr

§ 16 vedrørende undersøgelse af person og opholdsrum.

Vi skabte to tegninger for hhv. fysisk magtanvendelse (fastholdelse af et enkelt barn og adskillelse ved slåskamp) og undersøgelse af en person og et opholdsrum.

Appendix 3: Indberetningsskema Bilag 1a

Døgninstitutioner og private opholdssteder

Registrering og indberetning af magtanvendelse

I henhold til

bekendtgørelse om voksenansvar for anbragte børn og unge

Bilag 1a

Døgninstitutioner og private opholdssteder

DET ER ALENE OPLYSNINGERNE I DE BLÅ FELTER, DER SKAL UDFYLDES OG INDBERETTES

Alle blå felter skal udfyldes.

1. Generelle oplysninger om institutionen			
Institutionens navn			
Adresse			
Type af anbringelsessted	☐ Privat opholdssted ☐ Åben døgninstitution	☐ Delvis lukket afdeling på døgninstitution ☐ Delvis lukket døgninstitution ☐ Sikret døgninstitution ☐ Særlig sikret afdeling på sikret døgninstitution	
Driftsherre	☐ Kommunalt tilbud	☐ Regionalt tilbud	☐ Privat tilbud
Lederens navn			
Stedfortræders navn			
2. Oplysninger om den/de involverede ansatte			
Oplysninger om de(n) ansatte, der foretog indgrebet			
Stilling og navn	Stilling:	Navn:	

3. Oplysninger om barnet /den unge				
Navn				
Alder		Dato for anbringelse på institutionen/opholdsstedet:		
Evt. afdeling, hvor barnet den unge er anbragt:				
Anbragt af	☐ Børn og unge-udvalget/kommunalbestyrelsen ☐ efter lov om social service ☐ efter udlændingeloven		☐ Retten	☐ Ungdomskriminalitetsnævnet
4. Dato, tid og sted for indgrebet				
Indgreb påbegyndt	Dato		Kl.	
Indgreb afsluttet	Dato		Kl.	
5. Sted for indgrebet				
Indgrebet er foregået	☐ På anbringelsesstedets matrikel ☐ På intern skole ☐ Uden for anbringelsesstedets matrikel			
Nærmere angivelse af sted:	Fx den unges værelse, opholdsrum. Ved indgreb uden for anbringelsesstedets matrikel angives adresse eller stedets betegnelse.			
6. Oplysninger om indgrebet (angiv type af indgreb, som blev foretaget)				
Angiv type af indgreb, som blev foretaget				

☐ Afværgehjælp, ved at fastholde og/eller føre for at afværge beskadigelse af ting, jf. lovens § 8. ☐ Fysisk magtanvendelse, ved at fastholde og / eller føre, fordi barnet eller den unge var til fare for sig selv eller andre, jf. lovens § 9, stk. 2. ☐ Fysisk magtanvendelse, ved at fastholde og / eller føre, når barnet eller den unge overtræder regler i en husorden fastsat efter lovens § 4, stk. 2, og magtanvendelsen er nødvendig for at bringe overtrædelsen til ophør på sikret døgninstitution, delvis lukket døgninstitution eller delvis lukket afdeling på sikret døgninstitution, jf. lovens § 9, stk. 3, jf. lovens § 9, stk. 3.	☐ Undersøgelse af person og / eller opholdsrum ved bestemte grunde til mistanke, jf. lovens § 16 stk. 1. ☐ Effekter taget i bevaring, jf. lovens § 16, stk. 6. ☐ Påhør eller overvågning af telefon og internet eller afbrydelse eller forhindring af adgang til telefon og internet for unge, anbragt som led i en strafferetlig dom eller kendelse, jf. lovens § 19.
☐ Tilbageførelse ved rømning, og hvor der har været risiko for, at barnet eller den unge ville skade sig selv eller andre, jf. lovens § 10. ☐ Tilbageholdelse med fysisk magt i forbindelse med eller under en anbringelse inden for rammer fastsat af kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 11 og bkg. § 3 stk. 3, jf. stk. 1. ☐ Tilbageholdelse ved aflåsning af døre og vinduer på delvis lukket døgninstitution eller delvis lukket afdeling, jf. lovens § 12, stk. 4. ☐ Fastholdelse ved fysisk magt på delvis lukket døgninstitution eller delvis lukket afdeling, jf. lovens § 13, stk. 3. ☐ Isolation på sikret døgninstitution eller særlig sikret afdeling, jf. lovens § 14, stk. 1.	☐ Magtanvendelse i øvrigt.
Beskriv kort og begrund nødvendigheden af indgrebet.	
7. Inddragelse af barnet eller den unge	
Barnets eller den unges redegørelse for forløbet er vedlagt indberetningen. ☐ Ja ☐ Nej	
ELLER hvis redegørelse ikke er vedlagt Kort resume af barnet eller den unges opfattelse af forløbet og af registreringen, og som er godkendt af barnet eller den unge.	
8. Lederens/stedfortræderens vurdering af indgrebet og kommentarer til registreringen	

8 | APPENDIX 3

9. Dato og klokkeslæt samt leders eller stedfortræders underskrift		
<i>Dato:</i>	<i>Kl.:</i>	<i>Underskrift:</i>
10. Registrering af indberetning og orientering		
<i>Kopi af indberetningsskema</i>	<i>Sendt dato:</i>	<i>Sendt kl.:</i>
<i>Til anbringende kommune</i>		
<i>Til Socialtilsynet</i>		
<i>Til beliggenhedskommunen ved indgreb på intern skole</i>		
<i>Orientering om episoden</i>	<i>Dato:</i>	
<i>Til kommunal eller regional driftsherre</i>		
<i>Til forældremyndighedsindehaveren</i>		

Eventuelle supplerende oplysninger til internt brug på anbringelsesstedet

Det er op til det enkelte anbringelsessted om nedenstående oplysninger skal udfyldes.

a. Eventuelt medarbejdernes refleksion og supplerende oplysninger
Beskriv, hvorvidt der ved refleksion er elementer i forløbet, der eventuelt kunne være håndteret anderledes.
b. Eventuelle supplerende oplysninger
Supplerende oplysninger af betydning for indgrebet.
Beskriv forhold af betydning af episoden, fx hændelser i den senere tid i barnets/den unges liv eller særlige forhold på anbringelsesstedet.

Opfølgning i forhold til barnet/den unge.
Beskriv hvordan der er fulgt op på episoden ift. barnet eller den unge.

Opfølgning i personalegruppen. Beskriv hvordan hændelsen/indgrebet er evalueret/planlægges evalueret i personalegruppen.
Fremtidige planlagte eller iværksatte forebyggende foranstaltninger. Beskriv hvorvidt og hvordan der som opfølgning på episoden er planlagt eller iværksat foranstaltninger for at forebygge lignende situationer fremover.
Andre supplerende oplysninger eller kommentarer.

Note:

*Indberetningsskema Bilag 1a findes her: <https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/voksenansvar-for-bo-ern-og-unge/registrering-og-indberetning/procedure-i-forbindelse-med-registrering-og-indberetning>

"Det sætter spor resten af livet"

17 børn og unge fortæller om
magtanvendelser

Udarbejdet af Rambøll Management
Consulting på opdrag af Børnerådet

Dataindsamling

Rambøll Management Consulting

ISBN

978-87-90946-81-4

Børnerådet

Hovedgaden 12, 1D-E

7190 Billund

+ 45 33 78 33 00

brd@brd.dk

www.børnerådet.dk

Billede af Bente Boserup i forord er taget af Jonas Normann

Billeder anvendt i rapporten stammer fra følgende åbne kilder:

Microsoft Powerpoint Stock Photos, Unsplash.com og Pixabay.com